

El comerç i els oficis a Cubelles

La vila de Cubelles ha estat considerada de sempre un poble bàsicament pagès. Si bé és cert que gran part de la població cubellenca es dedicava a l'agricultura, cal no oblidar les destacables relacions comercials i l'existència de diferents oficis tradicionals que van tenir lloc a Cubelles a finals del segle XIX i començaments del XX. Botigues de queviures, vins, carns, pa i aiguardents, tavernes i cafès, ensems amb oficis com els de fuster, manobre, boter, ferrer, mestre o barber, van definir la feina en la nostra societat d'ara fa cent anys, complementant en gran mesura el pes d'un poble on el camp constituïa la base de l'economia local.

Els oficis a Cubelles 1890-1940

La primera indicació fefaent de la distribució laboral dels cubellencs ens la dona el cens elaborat per José Moñino, comte de Floridablanca i secretari d'Estat de Carles III de Borbó, l'any 1787. Segons les seves dades, Cubelles tenia 506 habitants, 240 homes i 266 dones. Llurs professions eren: un mossèn, un tinent de mossèn, un tenidor de patrimoni, cinc estudiants, quaranta-un pagesos, vuitanta-vuit jornalers i quatre artesans. Els tres-cents seixanta-cinc habitants restants eren menors d'edat o no tenien professió.

Per saber com era Cubelles en ple segle XIX, inici dels cinquanta anys que estudiarem, res més adient que transcriure les paraules de l'historiador i polític basc Pascual Madoz sobre la nostra vila l'any 1850 en el seu "Diccionari Geogràfic, Estadístic i Històric d'Espanya i les seves possessions d'Ultramar" (1845-1850):

"Cubelles: vila amb Ajuntament en la província, audiència territorial, c.g. i diòcesi de Barcelona (11 hores), partit judicial de Vilafranca del Penedès (5). Situat a 1/4 d'hora del mar, amb lliure ventilació i clima

temperat i sà; les malalties comunes són febres intermitents. Té 82 cases, la consistorial, dues escoles d'instrucció primària, una per a nens disposant de 12 alumnes, una altra per a nenes que disposa de 24 deixebles; una església parroquial (Santa Maria), servida per un mossèn de terme, de provisió reial i de jurisdicció de Santa Església; una ermita de propietat del poble, dedicada a Sant Antoni, i un cementiri: el temple és formós i capaç; la Rectoria s'hi troba davant, a vuit passes de distància, i des d'aquesta a aquell, hi creua una arcada coberta, per on s'hi passa d'un edifici a l'altre sense sortir al carrer. El terme confina al nord amb l'Arboç, província de Tarragona, partit del Vendrell; a l'est amb Vilanova i la Geltrú; al sud amb el mar i a l'oest amb Cunit. El terreny és muntanyenc per la part nord, i pla pels demás punts, les seves muntanyes es troben poblades de pins, sureres, garrofers, oliveres, garriga, vinya i fruiters; a l'oest hi ha un prat de terreny pantanós. Camins locals i un que porta al Vendrell i Tarragona. El correu es rep de Vilanova i la Geltrú. Producció: cereals, llegums, fruites, vi, oli i hortalisses; cria de ramaderia vacuna i caprina, i caça de perdius, conills i lle-

bres. Indústria: 6 molins de farina, i s'exerceixen algunes arts mecàniques. Comerç: exportació de fruits sobrers i una botiga de peix salat. Població: 121 veïns, 733 ànimes. Capacitat productiva: 5.009,20 rals. Impostos: 125,22 rals."

Més o menys amb la mateixa fesomia que la suara descrita, Cubelles arribava a l'any 1890 amb una població de vuit-cents seixanta-quatre habitants, baixant fins els set-cents el 31 de desembre de 1940. La crisi agrària dels anys 20 i 30 va reduir el nombre de naixements a la meitat dels que havien estat habituals només quaranta anys abans i els moviments migratoris no aconseguiren mantenir una població castigada per la davallada econòmica del camp. Cubelles es va dividir socialment i políticament en dues parts diferenciades. D'un cantó els republicans i gent pagesa i, de l'altre, els regionalistes i propietaris. Aquesta separació no deixa de ser una simplificació però aporta una visió general de la nostra vila, com ho recorda una estiuiejant dels anys trenta, la Gertrudis Armengol, en el llibre *Els anys del Dr. Remigi Juncà* d'en Pons i Guillamon: *"la primera impressió a l'arribar a Cubelles era la divisió en dos grups. Hi havia els dos centres, dos forns, dues cooperatives ..."*. En aquest context, Cubelles va conservar, malgrat tot, una intensa activitat laboral que, cal no oblidar-ho, configura el nostre present i allibera el nostre futur.

Cal destacar el fet que el 8 de març de 1924 s'aprobava l'Estatut Municipal, impulsat pel polític dretà gallec José Calvo Sotelo des de la Direcció General de l'Administració Local i el 23 d'agost entrava en vigor el Reglament d'Hisenda Municipal. Aquestes normatives incre-

mentaven de forma significativa l'autonomia municipal en la despesa i, de forma paral·lela, en els ingressos amb un augment de les figures tributàries i del seu àmbit d'aplicació. D'aquesta manera, el 1924 *aflore*ren dintre del llibre de matrícula diferents activitats que fins aquell moment no havien tributat a la hisenda municipal, com és el cas dels barbers, paletes o transportistes. Això no obstant, i com veurem més endavant, això no significa que aquestes feines no fossin presents a la nostra vila abans d'aquest 1924.

En aquest treball n'hem pogut recollir prop de quaranta oficis dels homes i dones que ens precediren com a cubellencs. Fem-ne un repàs!

Els oficis pas a pas

Una mirada als llibres de matrícula de l'Ajuntament de Cubelles, als arxius de la Parròquia, del registre civil i de l'Ajuntament, juntament amb les sàvies veus que encara ens recorden el passat del nostre poble ens permeten refer l'estol d'oficis que tingueren presència a la nostra vila entre 1890 i 1940.

CAFETER I TAVERNER

El cafeter mena un establiment on se serveix cafè, licors i refrescs, mentre que el taverner serveix vi al detall i altres begudes alcohòliques. Als cafès i les tavernes de Cubelles se servia bàsicament cafè, vi, anís, rom, cervesa i gasosa. En defensa dels que van viure a Cubelles abans que nosaltres, cal recordar que el mes de novembre de 1891, els dos taverners que hi havia a Cubelles –el de la Sala Vella i el del Cafè de la Plaça– van demanar una reducció de

les càrregues municipals sobre la venda d'aiguardents "a causa del poc despatx de begudes en aquesta població per no ser els veïns afeccionats a aquestes".

Segons Joan Amades, algunes tavernes del país mostraven una branca de pi i un rest que, cremant constantment, servia per donar foc als qui s'adreçaven cap a la taverna.

Sant Teodor és el patró dels taverners. Per gràcia divina, Sant Teodor treia aigua d'un pou i la convertia en vi de tota mena i qualitat. De la mateixa manera obtenia licor i aiguardent. Els diners que obtenia els dedicava a obres pietoses i a la construcció de temples.

Algunes dites populars recorden les tavernes amb refranys com: "Taverna que ven bon vi, ventura té prop de sí", o ara "Bé ven la taverna, però més la tavernera".

Els establiments que van exercir llur activitat foren:

CAFÈ DE BAIX o SALA VELLA. A Cubelles hi hagueren dos grans cafès situats en l'epicentre de la vida social i política de les primeres dècades del segle XX: la Sala Nova i la Sala Vella. La més antiga, el Cafè de Baix, albergà el Círcol Cubellenc des del 30 de març de 1890, tot representant els republicans, la gent pagesa i els parcers. A més a més, el Cafè va ser la seu de l'Esquerra Republicana de Catalunya, partit hegemònic a Cubelles i al nostre país durant la República. Malgrat que només es feren menjars a la taverna de *Cal Saragossa*, al Cafè de Baix també se servien truites amb pa i embotit. L'entrada al Cafè durant aquells cinquanta anys era pel carrer Colom 2, antigament anomenat de

Antoni Armengol i Travé al jardí de la Sala Vella o Cafè de Baix.

Sant Antoni, on avui hi ha l'administració de loteries de l'Estat. D'altra banda, el que ara és el Cafè era abans de la guerra la sala on es feia ball i teatre.

Els cafeters que el van menar foren:

Antoni Armengol i Brunet (1890-1895).

Joan Arnau i Rubert (1896-1899). Va ser president del Círcol Cubellenc entre els anys 1913 i 1914, tot exercint de mestre de l'escola municipal. La titularitat del Cafè fou més aviat nominal, per la minoria d'edat dels seus nebots Antoni i Isidre Armengol.

Antoni Armengol i Castany (1899-1919). Fill de l'Antoni Armengol i

Brunet, el 1895 ja hi treballava com a cafeter. Un any abans d'iniciar la seva feina al Cafè de Baix, concretament el 1898, l'Antoni Armengol, que per aquella data tenia vint-i-dos anys, hi figurava com a jornalero en el llibre de matrimonis. Més tard, concretament l'any 1906, n'Antoni Armengol esdevingué alcalde de Cubelles.

Isidre Armengol i Castany (1920-fins després de 1940). L'Isidre Armengol havia nascut a Cubelles el 19 de desembre de 1878, pel que al final del període analitzat tenia ja seixanta-dos anys. Durant els anys que va estar menant el cafè, el seu nebot Antoni Armengol i Travé – l'*Antonet*, fill de l'Antoni Armengol i Castany- ja l'ajudava, com ho demostra el llibre de matrimonis de 1921 i de 1927.

CAFÈ DE DALT o SALA NOVA. L'associació de la gent propera a la Lliga Regionalista, als propietaris i terratinents, coneguda com la Societat l'Aliança, s'enregistrà el 22 d'agost de 1914, iniciant el que seria una llarga competició amb l'altra sala cubellenca. Això no obstant, començà a funcionar

Pau Aviñó i Lleó al mostrador del Cafè de Dalt.

com a cafè l'any 1918. Situada a la plaça de la Font 6, anomenada de Francesc Macià durant la República, els cafeters de l'Aliança foren:

Pere Escardó i Pedro (1918-1921). Fou el mecenes de l'Aliança, arribant a pagar la construcció del local de dues plantes que encara avui acull la societat. Més endavant apareixerà amb una ocupació singular: rendista.

Pau Aviñó i Riera (1922-1932). Nascut a Cubelles el 1882, fou un dels fundadors del Cor l'Espiga i seria Jutge de Pau de Cubelles en dos períodes diferents, entre 1931 i 1934 i entre 1939 i 1946. Un any abans de començar a portar el negoci va declarar l'ofici de jornalero en el llibre de matrimonis. Semblaria que després va fer de pagès, com es veu l'any 1939 quan va ser testimoni del matrimoni del parai-güer Joan Camps. Va morir l'any 1970, amb vuitanta-vuit anys d'edat.

Gaietà Lleó i Sirvent (1933-1936). Succeí en Pau Aviñó i gestionà el cafè fins l'any 1937, quan l'Aliança va ser clausurada per motius polítics.

Pau Aviñó i Lleó, el *Pauet* (1939-fins després de 1940). El cafè tornà a obrir amb l'arribada de la dictadura franquista, ara sota la batuta d'en Pau Aviñó i Lleó.

CAFÈ DE LA PLAÇA. Als baixos de la casa que va veure néixer l'insigne pallasso cubellenc Charlie Rivel, al número dos de la plaça de la Vila, hi hagué la botiga d'aiguardents coneguda com el *Cafè de la Plaça*. Segons el llibre de matrícules, al cafè es des-

envolupava el negoci de comerç d'aiguardent. L'aiguardent és la beguda espiritosa forta obtinguda per destil·lació de líquids fermentats procedents de diverses matèries ensucrades. A banda de la venda d'aiguardent, les fonts orals recorden que els cubellencs anaven al cafè de la Plaça a prendre cafè, licors i refrescos i a jugar a les cartes. Demés, i com veurem més endavant, al cafè es van vendre queviures i embotits del país. Els qui menaren el cafè entre els anys 1890 i 1904, l'últim que obrí les portes, foren:

Josep Soler i Malivern (1890-1904). Per anècdotes infantils, la casa on era el cafè i en Josep Soler, padrí del pallaso universal Charlie Rivel, van ser coneguts com *Ca l'Escalló* i *Cal Segarrés*. El comerciant havia nascut a Cubelles l'any 1856 i va ser alcalde de la vila entre 1909 i 1910. Malgrat la seva ocupació de cafeter i comerciant, en el llibre de batejos de l'any 1895, en Josep Soler hi declarà l'ofici de pagès, situació que mantenia l'any 1907.

TAVERNA DE CAL SARAGOSSA. Al costat de la font pública del carrer de Sant Antoni, se situà l'any 1896 el cafè econòmic conegut com Cal Saragossa, on avui en dia hi ha el Bar-Restaurant La Font. En el decurs dels anys, el celler, que feia també de fonda, es va conèixer també com Ca la Venància i com Ca la Cèlia. Els que tenim constància que menaren la taverna foren:

Joan Marcillas i Badia (oficialment 1924-1929). D'ençà el 1929 passà a ocupar-se'n la seva cunyada, la

Taverna de Cal Saragossa, actual Restaurant La Font.

Maria Rovirosa i Mercadé. Les fonts orals consultades confirmen que en Joan Marcillas ja estava al capdavant del negoci abans de 1924, potser des dels seus inicis. Ell fou qui donà el sobrenom a la taverna en ésser conegut com *el Saragossa* i la seva dona, na Raimunda Venància i Cona va fer que també se la conegués com Ca la Venància. En Joan Marcillas va estar involucrat en un episodi de contraban de tabac. Semblaria que s'apropià d'una partida de tabac que uns contrabandistes havien descuidat. Els problemes que va tenir per treure's la mercaderia de sobre es van fer famosos a Cubelles.

Maria Rovirosa i Mercadé (1930-1940). Era la cunyada d'en Joan Marcillas, el *Saragossa*. Posteriorment, la Maria Rovirosa li traspasà la gestió a la seva filla, na Cèlia Marcillas i Rovirosa.

Cal Saragossa disposava de quatre taules on servien menjar –sobretot a ferroviaris i persones de pas-, a banda de vendre vi i gallines. De fet, durant els cinquanta anys estudiats va ser l'únic celler on es podia manducar a Cubelles.

Molt relacionat amb l'ofici de taverner, a Cubelles s'havia desenvolupat la feina d'hostaler anteriorment a 1890, concretament al carrer Major, cantonada amb el carrer del Dr. Juncà. Aquell hostal va tancar les portes anys abans –al 1817 encara hi era– i, entre 1890 i 1940, quan algun foraster volia sojornar a Cubelles ho havia de fer en cases particulars. En aquesta casa va néixer el reconegut doctor Francesc Estapé i Pañella. Els hostalers tenien llur devoció dipositada en Santa Marta i en Sant Cristòfor. La primera era l'advocada de l'hospitalitat, mentre que la visió de la imatge del segon guaria d'una mort violenta.

ADROGUER. BOTIGUER DE QUEVIURES

Les adrogueries eren les botigues on es venien els productes de consum corrent de tota mena, generalment els alimentaris. Les adrogueries de Cubelles tenien pràcticament de tot: queviures, espelmes, carbur, cordill, benzina, estris de la llar, etc.

El sant que millor representa l'ofici de botiguer és Sant Antoni de Pàdua. Nascut a Lisboa l'any 1195 i pertanyent a l'ordre dels franciscans, tenia fama de protector contra els robatoris i les desaparicions de coses. Va morir a Pàdua un dimarts i tretze de 1231 i és conegut també com a patró dels paletes.

Les adrogueries o botigues de queviures a Cubelles es van veure influenciades, de la mateixa manera que els cafès, per la divisió de la societat cubellenca entre les dretes i les esquerres, entre els pagesos i els terratinents. Arran d'aquesta divisió es crearen les cooperatives, una mena de supermercats de

començaments de segle XX, que pressionaren les petites botigues tradicionals. Van ser La Salvadora (1913) i L'Aliança (1918). A la nostra vila era molt habitual comprar deixant a fiar i els pagesos pagaven quan venien les collites. Les adrogueries més importants d'aquella època van ser *Cal Federico*, *Cal Panxo* i *Cal Gallifa*.

Els establiments i els adroguers que a la nostra vila van ésser presents entre el 1890 i el 1940 foren:

BOTIGA DE CAL FEDERICO. Situada al carrer Major 6, a prop d'on fins fa poc hi havia la policia local, la botiga que més endavant és coneixeria com de *Cal Pep Federico*, seria una de les més emblemàtiques de Cubelles. La botiga era de dimensions molt reduïdes i es trobava a sota del domicili familiar dels Alba i Vivó. Venien de tot, en el que seria el més semblant a un botiga de les pel·lícules del Far West. Segons es diu, part de la benzina que uns bàrbars utilitzaren per cremar la nostra església l'any 1936 va ésser robada a punta de canó de la botiga de *Cal Pep Federico*. Els qui regentaren l'establiment comercial foren:

Joan Alba i Ferré. La botiga fou gestionada pel Joan Alba i Ferré entre mitjans del segle XIX i 1895. El negoci era propietat de la seva dona, na Josepa Ràfols i Artigas, qui com veurem se'n faria càrrec entre 1896 i 1900. En Joan Alba exerciria de Jutge de Pau entre 1877 i 1881. Un dels productes que venia era la cera comprada per l'Ajuntament per a la processó.

Josepa Ràfols i Artigas. Al negoci de queviures del Major 6 hi figurà com a responsable la Josepa Ràfols

entre 1896 i 1899, any en què cedí la gestió a la seva jove, la Dolors Vivó i Robert.

Dolors Vivó i Robert. Casada amb en Frederic Alba i Ràfols, va portar les regnes de l'adrogueria del carrer Major entre els anys 1900 i 1942, any en què li traspassà el negoci al seu fill, en Josep Alba i Vivó, nat el 3 d'octubre de 1893 i més conegut per tothom com a *Pep Federico*. En Frederic Alba i Ràfols hi apareixeria com a comerciant l'any 1908 en el llibre de matrimonis, pel que semblaria que la gestió de l'adrogueria era portada conjuntament pel matrimoni.

BOTIGA DE CAL PANXO. Al carrer de Colom, a la cantonada amb la plaça de Santa Maria, on durant bona part de la segona meitat del segle XX hi hagué una famosa xurreria i actualment hi ha una clínica dental, es trobava la botiga de queviures coneguda com *Cal Panxo*. La botiga era més gran que la de *Cal Federico* i tenia unes fresqueres als soterranis, potser per guardar productes peribles. L'adrogueria d'en Francesc Almirall es convertiria en la cooperativa de la Societat l'Aliança, els de la Sala Nova, des de la fundació d'aquesta entitat el 1914. Els adroguers que regentarien la botiga van ser:

Francesc Almirall i Almirall. Nat a Santiago de Cuba i germà d'en Josep Almirall i Almirall, un cop aquest deixà la botiga del carrer Major, en Francesc Almirall, conegut popularment amb el sobrenom de *Panxo*, n'obria una altra adrogueria, ara al carrer de Colom. Era l'any

Carrer de Colom, amb Cal Panxo (primera porta per l'esquerra) i la Cooperativa La Salvadora (quarta porta per l'esquerra). La porta de la dreta era una de les entrades del Cafè de Baix.

1896 i la portà fins el 1915. Dos anys després, concretament el 1917, el negoci el tornà a engegar la dona amb qui s'havia casat el 1902, na Rosa Guasch i Safons. En Francesc Almirall fou amb posterioritat alcalde de Cubelles. Sembla que les coses no li anaren pas malament, car el 1912 el seu ofici segons el llibre de matrimonis –on havia aparegut com a testimoni en diverses ocasions amb l'ofici de comerciant– ara era el de propietari. Un dels productes que venia era el petroli per a l'enllumenat públic de Cubelles.

Rosa Guasch i Safons. L'adrogueria d'en Francesc Almirall continuaria, amb un recés d'un any, en la per-

sona de la seva senyora, na Rosa Guasch i Safons, de *Cal Castell de Cunit*. De forma oficial se n'ocupà del negoci des de 1917, i durà fins 1918. D'ençà d'aquell any, la botiga la gestionarien directament els membres de la cooperativa l'Aliança, fins que a inicis dels anys trenta es traslladaren a on avui hi ha l'Oficina de Recaptació.

BOTIGA DE CAL GALLIFA. A tocar de la botiga de *Cal Panxa*, el 1926 obria un negoci de venda de queviures –centrat en la comercialització de productes del porc– al carrer de l'Església 2, que més tard es traslladaria a la plaça de Balmes. Els qui menaren la botiga van ser:

Josep Alba i Romeu. Conegut com el de *Cal Gallifa*, Josep Alba mantingué el negoci al carrer de l'Església fins el 1941 i aquest mateix any començà a compaginar la feina de botiguer amb la de barber, tot obrint una barberia de dues butaques al número 3 de la plaça Balmes. L'any següent, el 1942 traslladà la botiga de queviures al mateix local de la barberia, al número 3 de la plaça de Balmes, on fins fa poc hi havia el famós estanc de na Balbina Armengol i Mestres. La barberia i la botiga de queviures van compartir local durant uns quants anys, encara que cal recordar que, per evidents motius d'higiene, ambdós locals estaven separats i s'hi accedia per portes diferents.

BOTIGA DEL CAFÈ DE LA PLAÇA. El cafè que hem pogut veure abans, va ser també botiga de queviures durant el darrer terç del segle XIX. El responsable de la botiga seria el mateix:

Josep Soler i Malivern. Des de 1890, compaginant-ho amb la comercialització d'aiguardents i cafès, en Josep Soler es dedicà a la venda de queviures, en una activitat que durà fins el 1898. Curiosament, el 1896 i 1897 apareix al llibre de matrícules de l'Ajuntament com a venedor al detall d'embotits del país.

Els altres adroguers que treballaren durant el mig segle que ens ocupa van ser:

Salvi Viñals i Vadell. Tenia botiga al carrer de Sant Antoni ja al 1890. L'any següent es traslladà fins al carrer Jacint Verdaguer, per aquelles dates conegut com el carrer de l'Arboç, on romangué fins l'any 1895.

En Salvi Viñals va exercir de Jutge de Pau de Cubelles entre 1881 i 1887, i va ser també regidor de l'Ajuntament.

Lleó Lleó i Soler. Al carrer Sant Antoni, des del 1892 i fins el 1897, en Lleó Lleó regentà una botiga de queviures. Era el marit de na Dolors Dinarés i Lleó, qui menà una carnisseria. Part de la família Lleó va marxar al Vendrell, on encara avui en dia tenen diferents negocis.

Josep Almirall i Almirall. Des del carrer Major, a partir de 1892 fins el 1895, la botiga de queviures d'en Josep Almirall va tenir una curta existència.

COMERCIANT D'OLIS I VINS

Ja des de l'època dels íbers, grecs i romans, el comerç de l'oli i el vi esdevingué una peça bàsica de l'economia mediterrània. Aquests dos elements han configurat en el decurs dels segles la idiosincràsia comercial i nutricional dels Països Catalans i del poble de Cubelles. L'any 1877, l'il·lustre vilanoví Francesc

Magatzems i premses d'oli i vins de Cal Safons, al carrer de l'Estació, a tocar de la carretera.

Interior del magatzem i molí de Cal Safons, al costat de la carretera.

Gumà, en la seva *Memòria descriptiva del Ferrocarril de Valls a Vilanova*, destacà que Cubelles exportava el 87% de la seva collita de raïm, dada que mostra la importància d'aquest conreu per a Cubelles, que durant el segle XIX i XX va ser el principal de la nostra agricultura.

Els comerciants de vins celebren el 6 de juny la festivitat de Sant Amanç. Aquest home de Déu havia estat marxant de vins i, per un do diví, podia convertir el vinagre en vi dolç.

El negoci de l'oli i el vi es feia a Cubelles a través del ferrocarril. Els comerciants compraven als pagesos cubellencs llur producció –en èpoques de

mala collita també s'abastien dels municipis de la rodalia- i la venien a les poblacions del voltant i de l'àrea de la capital del país. Alguns, com en Pere Vidal, van arribar a vendre àdhuc a A Coruña. Les premses eren ja totes de tracció animal, com les que hi havia al carrer del Mig o al Molí de la Palma.

Van ésser molts els qui a Cubelles negociaren amb l'oli i el vi i la seva relació cronològica és:

Josepa Coll i Adrià. La germana del fuster Josep Coll, domiciliada al carrer Major número 8, des de l'any 1890 va vendre olis i vins, arribant fins el 1905.

Salvador Oliver. Al carrer de Sant Antoni on tenia casa seva, Salvador Oliver començà l'activitat de venda d'olis i vins el 1894 i la desenvolupà fins el 1898.

Pere Vidal i Soler. Inicià l'activitat de forma oficial l'any 1924 i hi restà fins l'any 1943. En Pere Vidal i Soler va néixer a Banyeres del Penedès (el Baix Penedès) l'any 1891 i fou conegut com el de *Cal Coent*. Va ser president del Cercle Cubellenc entre 1926 i 1927 i era l'avi del president dels Amics del Castell, d'en Joan Vidal i Urpí. Va ser, juntament amb en Pere Borrell, el comerciant més important de Cubelles, arribant a disposar d'un vagó de ferrocarril propi amb el seu nom amb el que transportava el vi arreu del país i de l'estranger.

Pere Borrell i Olià. De forma oficial des de 1924, i fins 1932, desenvolupà l'activitat de comerciant de vins des del número 1 del carrer Àngel Guimerà. Durant aquestes anys, concretament entre 1927 i 1930 –ja ho havia fet anteriorment entre 1918 i

1921-, va exercir de Jutge de Pau de la nostra vila. Dins la seva dilatada activitat pública, en Pere Borrell va ser també president del Círcol Cubellenc entre els anys 1915 i 1916 i el primer president de la cooperativa agrària La Salvadora. L'any 1895 aparegué al llibre de matrimonis com a pagès, mentre que el 1908 hi surt com a propietari –tenia moltes terres-. En Pere Borrell era conegut com el de *Cal Pere Bernat* i va ser vocal de la comissió gestora per a la construcció del Pantà del Foix.

Ramon Safons i Almirall. En Ramon Safons s'havia dedicat a l'ofici de boter des de l'any 1911. Però va ser a partir de 1924 quan declarà l'activitat de comerç de vins a la nostra vila. Va abandonar l'activitat el 1936, amb motiu de l'inici de la guerra. L'any 1941, un cop acabada la contesa bèl·lica, el seu fill Ramon Safons i Rovirosa –qui més endavant seria sogre de l'alcalde Joan Batet- continuaria amb l'ofici. Com en Pere Vidal, en Ramon Safons i Almirall disposava d'un vagó de ferrocarril amb el seu nom per transportar el vi. A més a més, en Ramon Safons era el propietari de les premses d'oli i vi de més capacitat del poble, situades a la carretera comarcal, al davant d'on avui hi ha la benzinera gran.

Josep Aviñó i Romagosa. Des del número 14 del carrer del Mig menà a partir de l'any 1930 el negoci de comerç de vi. Nascut l'any 1900, el comerciant venia sobretot en el mercat de la capital del país. L'activitat durà fins la dècada dels seixanta. Era conegut per tothom com en *Josep de Cal Barraques*.

Pau Lleó i Borrell. El 1930, al carrer Nou número 16, tenia el domicili el Pau Lleó des d'on gestionà el seu negoci de venda de vins. Estalviador de mena, diuen que anava fins el Prat de Llobregat i Barcelona a peu per no gastar i que venia vi bo, com ara mistela o moscatell.

COMERCIANT DE GRANS I FARINES

Si abans parlàvem de l'oli i el vi com a peces bàsiques de la dieta mediterrània, l'altre producte que la completa és el gra de blat –documentat ja en el neolític català- i el seu derivat, la farina. La nostra vila conreava bàsicament la vinya i havia d'importar el blat de les poblacions veïnes. Durant el darrer terç del segle XIX encara funcionaven a Cubelles tres molins fariners, moguts segurament per la força de l'aigua. La reduïda producció de blat a la nostra vila explica la poca presència de cubellencs que negociaven amb aquest cereal. De fet, no serà fins la segona dècada del segle XX quan el blat començà a ocupar una part més significativa dels camps de Cubelles.

Els que van comerciar amb grans i farines segons el llibre de matrícules de l'Ajuntament foren:

Carro porta-bocois (bóta d'unes cinc cargues) a l'entrada del domicili d'en Josep Aviñó i Romagosa, al carrer del Mig.

Josep Almirall i Almirall. Amb el domicili al carrer Major, desenvolupà l'ofici des de 1890 –i possiblement abans- fins el 1893, quan obriria una botiga de queviures.

Josep Aviñó i Romagosa. A banda de la seva activitat de comerç de vins, l'any 1932 en Josep Aviñó i Romagosa hi apareix com a venedor de grans, i a partir de 1934, directament com a comissionista, és a dir, venedor de qualsevol producte agrícola. El gra que venia era majorment l'ordi –n'enviava vagons sencers cap a Barcelona i Tarragona-, encara que també va comerciar amb garrofes.

FLEQUERS

El pa, documentat ja en l'antiguitat, ha representat fins els nostres dies un dels pilars de l'alimentació de la nostra societat. Com en el cas dels fusters, el folklorista Joan Amades manifestà que els flequers no eren tinguts en gran estima. Se'ls considerava toixos i poc llestos perquè el pa els encomanava estultícia, fet que explica qualificatius despectius com el de *panarra*, qui menja molt de pa. Per sort, en el cas cubellenc l'autor del *Costumari Català* no l'encertà.

Molts pagesos portaven llur farina als flequers de Cubelles per a que els fessin el pa, però, com hem dit en parlar dels comerciants de farines, la major part de la farina que es consumia als forns cubellencs era portada de fora, bàsicament de Vilanova. La feina per als flequers cubellencs començava al vespre, quan començaven a amassar la farina. Amb l'ajuda de mossos, i de les màquines després, la farina es barrejava amb aigua, sal i llevat i es preparava per al

forn. Com que la massa havia de reposar i fermentar, encara tenien algunes hores per descansar i fer una becaïna. De matinada, al voltant de les tres o les quatre, es llevaven altre cop i forneaven el pa, sempre amb fusta de pi, i obrien botiga cap allà a les vuit, amb tot el gènere ben parat. Abillats amb camisa o samarreta, i un davantal fet de tela de sac, els forners cubellencs feien pa de barra, de pagès, de Valls o de tres crotons i coques de sucre, coques enramades -amb ceba, cansalada i arengada- i mones de Pasqua.

El 16 de maig celebren els flequers llur patró, Sant Honorat. El sant flequer era un bisbe que, cansat de la seva posició, es retirà a una ermita a fer penitència. Per no restar ociosos es dedicà a fer pa, que enviava a la ciutat carregat dalt d'un ruquet que feia el viatge tot sol. Els diners obtinguts els esmerçava en fer almoïna. El dia de llur patró, els flequers estrenaven samarreta i barretina -a vegades amb vies blaves- i tenien en un gran pecat fer pa. L'altra advocada dels flequers era la Puríssima.

A casa nostra, els qui van fer pa i regentaren un forn van ésser:

FLECA ALBA. La primera fleca del període analitzat era situada al carrer de Colom número 4, on avui hi ha la seu d'Iniciativa per Cubelles, per aquelles dates conegut com carrer de Sant Antoni. Els que la menaren foren:

Joan Alba i Ràfols. Seria el forner de Cubelles entre els anys 1890 –possiblement ja abans- i 1900, any en què traspassaria el negoci a en Josep Cibiach i Guillén. Malgrat això, l'any 1903 encara declarava l'ofici de flequer. En Joan Alba era el germà d'en Frederic Alba, el de la

botiga de *Cal Federico* i va ser alcalde de Cubelles entre l'1 de juliol de 1895 i l'1 de juliol de 1897.

FLECA CIBIACH. Una de les fleques més emblemàtiques de la nostra vila,

Fleca dels Cibiach, al centre de la imatge de la plaça de la Font.

inicià la seva existència al carrer Colom 4, on havia treballat en Joan Alba, i acabà a la plaça de la Font. Els que van estar al davant durant prop de mig segle van ser:

Josep Cibiach i Guillén. Succeint Joan Alba, en Josep Cibiach, nascut el 25 de novembre de 1875 i conegut com el de *Cal Cap de l'Ai*, treballà com a flequer del poble des de 1901 fins la seva mort el 1932 amb alguna interrupció. La família Cibiach deixà l'ofici l'any 1905, fins que l'any 1910 la dona de Josep Cibiach, la Matilde Pedro i Ramírez, reprengué la feina de flequera al mateix carrer Colom 4. Nogensmenys, només era en la titularitat, ja que el forn el treballava en Josep Cibiach, com ho demostra el fet que l'any 1911 apareixia encara com a comerciant, segons hi consta en el llibre de matrimonis de la Parròquia.

Matilde Pedro i Ramírez. L'esposa d'en Josep Cibiach i filla d'en Joan Pedro i Calbet –secretari de l'Ajuntament i nat a Cuba– i de na Rita Ramírez, va tornar a posar en marxa nominalment el negoci del pa l'any 1910, al mateix carrer Colom número 4 –com hem dit la feina de forner la feia en Josep Cibiach–. Hi romangué fins l'any 1917, quan li traspassà el negoci a na Teresa Travé i March, i posteriorment es traslladà a la plaça de la Font número 2 –on avui hi ha la coneguda botiga de fotos de Casa Pineda–. Allà hi restaria fins l'any 1938, malgrat que ens anys posteriors la família Cibiach tornaria a vendre pa fins a les darreries del segle XX. Durant els anys 20 i 30, i tenint en compte que la família Armengol gestionava el Cafè de Baix i l'altra fleca de la vila, el forn de la Matilde Pedro va ser el punt de compra de pa triat pels del Cafè de Dalt. Això no obstant, el fet seria potser producte de l'animadversió dels de l'Aliança cap als Armengol, ja que la Matilde Pedro també els venia a molts cubellencs de la Sala Vella. La fleca va ser coneguda també com *Cal Patxeco*. Entre els anys 1930 i 1932 va figurar com a posseïdora d'una màquina d'amassar pa, que s'hagué de vendre per la mort del seu marit, en Josep Cibiach. L'activitat es perllongà fins el 1938, malgrat que després de la mort de l'home l'any 1932, el forn dels Cibiach no va fer més pa, tot comprant-lo a Vilanova i comercilitzant-lo després a Cubelles.

FLECA ARMENGOL. La fleca va començar l'any 1906 al Cafè de Baix, durant els quatre anys que la família

Cibiach no van vendre pa. Posteriorment, la dona de l'Antoni Armengol i Castany, la Teresa Travé, ocupà el local del carrer Colom 4, fins aquelles dates en mans dels Cibiach. Donada la significació política dels Armengol, la fleca restaria associada als del Cafè de Baix. Els qui van regentar el forn de pa van ser:

Antoni Armengol i Castany. Al carrer Colom 2, on actualment es troba la delegació de loteries de l'Estat, i al mateix indret on per aquelles dates hi havia la Sala Vella, el cafeter Antoni Armengol i Castany començà a vendre pa quan la fleca del costat, propietat d'en Josep Cibiach, tancà les portes. La seva activitat anà des de 1906 a 1909, any aquest en què la dona d'en Josep Cibiach, la Matilde Pedro, tornà a reprendre l'ofici del seu marit. L'Antoni Armengol i Castany havia declarat l'ofici de jornaler l'any 1898 quan tenia vint-i-dos anys.

Teresa Travé i March. A la fleca dels Cibiach, la Teresa Travé –dona de l'Antoni Armengol i Castany– continuà fent pa a partir de l'any 1918 i fins el 1919, ara en competència amb els anteriors propietaris. Només dos anys després de començar, la senyora Teresa Travé li traspassà el negoci a la seva cunyada, na Ventura Armengol i Castany.

Ventura Armengol i Castany. Germana dels cafeters de la Sala Vella, de l'Antoni i l'Isidre Armengol, cunyada de la Teresa Travé, i dona del mestre Joan Arnau, na Ventureta es dedicà al negoci del pa des de 1920 i fins passada l'etapa aquí analitzada.

Fleca dels Armengol, amb l'entrada per les arcades del carrer Colom.

Del 1930 i fins més enllà de 1940, també hi figurà com a tenidora d'una màquina de fer i amassar pa. A la fleca de la Ventureta hi treballaren com a aprenents en Ciril·lo Fontanals *Cerilet* i en Josep Morgades i Gavaldà.

CARNISSERS I CANSALADERS

Anomenats antigament com a tallers, la nostra vila va tenir durant els cinquanta anys analitzats un nodrit estol de cubellencs que es dedicaren a la venda de carn de bestiar.

El dret de vendre carn era una concessió municipal. La carnisseria del poble era originàriament una i es trobava al carrer del Dr. Juncà, al davant de la font del carrer Major. El local era de propietat municipal, de petites dimensions, amb un taulell de granit, un banc per seure la clientela i una balança que penjava del sostre. L'ocupava cada mes un dels carnisseres de forma alternativa i tenien les fresqueres per guardar la carn al davant de l'església. Semblaria que la divisió de la carnisseria per mesos s'inicià l'any 1885. El 12 de juliol d'aquell any, el consistori cubellenc, encapçalat

per Jaume Solé, va proposar als carnisseres Lleó Lleó i Soler, Antoni Santacana i Pau Montaner dividir-se un mes cadascú el local municipal. Aquesta alternança mensual va donar peu al segle XX a la dita: “*Ca la Tona i Cal Rulit, un mes cada u*”. Quan acabava el mes recollien els estris i esperaven el proper per tornar a vendre.

La ramaderia cubellenca estava molt centrada en el caprí i l'aviram. El vacum, o bestiar boví, era pràcticament inexistent a les carnisseries de la nostra vila, donat el seu elevat cost i les mancances que patia Cubelles per aquelles dates. Prova d'això és el cuplet que es cantava a les caramelles d'inicis dels anys trenta: “*Ara sí que en aquest poble anem prosperant, / tenim cine ja sonor / i gramoles a tot drap / i una taula de vedella diu que tindrem dintre poc*”. La matança dels animals es feia a l'escorxador municipal, situat al carrer Jacint Verdaguer i, d'ençà dels anys trenta, al carrer Nou on avui hi ha el magatzem municipal i es fa la tómbola de Nadal. L'encarregat de l'escorxador municipal l'any 1939 era en **Joan Alba i Romeu**, qui havia estat nomenat per al càrrec l'any 1920.

Sant Bartomeu, un dels dotze apòstols de Jesucrist, va sofrir el martiri per espellament a Armènia, pel que és tingut per patró per carnisseres, escorxadors, matancers i d'altres.

A Cubelles, durant el segle XX, les famílies de carnisseres li dedicaven alguna missa al sant patró de l'ofici. L'activitat del pasturatge, que analitzarem més endavant, va nodrir el rebost de les carnisseries –“*tablajerías*” segons el llibre de matrícules- que van exercir a Cubelles, i que van ser:

CARNISSERIA DE CAL RULIT. Iniciada per la família Montaner quan tancà la carnisseria de la Dolors Dinarés, és

Isidre Montaner i Ballester, el carnisser de Cal Rulit.

una de les botigues de carn més emblemàtiques de la nostra vila. La seva gestió la portaren:

Joan Montaner i Lleó. Un cop tancà la carnisseria la senyora Dinarés, se n'obrí una altra propietat d'en Joan Montaner, domiciliat al carrer Jacint Verdaguer. Començava així l'existència d'un dels negocis més emblemàtics de Cubelles, *Cal Rulit*. Era l'any 1897 i restaria oficialment fins el 1913, quan li traspassà la titularitat del negoci al seu fill, n'Isidre Montaner i Ballester.

Isidre Montaner i Ballester. Nat l'any 1889, amb disset anys començà a ajudar el seu pare en la carnisseria i no deixà l'ofici fins la ju-

bilació. Es dona el fet curiós que n'Isidre Montaner no hi figura en el llibre de matrícula de l'Ajuntament. El motiu és que, car la botiga era compartida amb els de *Ca la Tona*, també la matrícula es pagava a mitges i anava a nom de la carnisseria dels Fontanals Lleó. L'Isidre Montaner fou un home molt ben valorat a Cubelles, on va ser president del Círcol Cubellenc els anys 1920 i 1925 i tresorer de l'agrupació local de Cubelles de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Més enllà del període analitzat, passà a tenir local propi al carrer Jacint Verdaguer i començà a vendre-hi tot l'any. Malgrat la seva dedicació a la carnisseria, els anys 1928 i 1931 va declarar l'ofici de pagès en els llibres de matrimonis.

CARNISSERIA DE CA LA TONA. Té el seu origen en la cansaladeria d'en Lleó Lleó de l'any 1910 i depassa el període analitzat amb en Joan Fontanals i Lleó. Els que farien de carnissera a *Ca la Tona* van ser:

Dolors Dinarés i Lleó. Situat al carrer de Sant Antoni. Ja al 1890, romangué fins el 1897. Era la senyora d'en Lleó Lleó i Soler, venedor de queviures i carn, i mare d'en Lleó Lleó i Dinarés.

Lleó Lleó i Dinarés. L'any 1910, s'obria una nova cansaladeria a la nostra vila. El fill de la Dolors Dinarés, domiciliat al carrer Nou 2 al costat de la boteria d'en Ramon Safons, perllongà la seva activitat fins el 1916.

Teresa Lleó i Dinarés. Només un any després de tancar, la germana d'en Lleó Lleó i Dinarés, reprenia la

gestió de la botiga de venda de carn. Era l'any 1918, però la seva activitat durà fins el 1919. L'any següent, ja hi figurava en Pere Fontanals i Estapé.

Pere Fontanals i Estapé. La històrica botiga de carns i embotits d'en Lleó Lleó seria regentada per en Pere Fontanals i Estapé des de 1920, amb domicili al mateix indret del carrer Nou 2. Casat amb na Maria Anna Lleó i Mainer, l'any 1943 seria substituït pel seu fill, en Joan Fontanals i Lleó, qui ja hi treballava, com a mínim, des de l'any 1921. El seu fill Josep Fontanals i Lleó faria de pastor.

Els altres que treballaren com a carnissera durant aquests cinquanta anys foren:

Florenci Morgades i Vives. L'any 1924, al seu domicili particular del carrer Major 12, Florenci Morgades obrí una cansaladeria, que arribaria fins el 1925. En Florenci, nascut a Selma (el Baix Penedès) l'any 1894, se'l va conèixer com el de *Cal Peïrot*. Era especialista en fer botifarres i anava a vendre-les per les cases. El dia del seu casament, l'any 1920, manifestà l'ofici de pagès en el llibre eclesiàstic quan es casà amb la Rosa Gavaldà i Soler.

Joan Aviñó i Mainé. Al carrer del Mig 14, domicili d'en Joan Aviñó, s'inicià el negoci de cansaladeria l'any 1924, que només negociaria fins el 1925.

FUSTERS

L'ofici de fuster, qui treballa la fusta o en fa objectes amb la matèria llenyosa dels arbres, és un dels més antics i més

nostrats. Segons la tradició, el primer fuster reconegut va ésser Noé en construir la seva famosa arca, quan Nostre Senyor li digué: “*Tu fes una arca de fusta de xiprer amb compartiments, i calafateja-la per dintre i per fora*” (Gènesi 6,14).

La saviesa popular reserva alguns refranys per a l'ofici de fuster com: “*La dona del fusteret, si pateix gana no pateix fred*”. A més a més, segons Joan Amades, l'ofici de fuster no era gaire ben vist per la població, que els anomenava amb sobrenoms com “pasteretes” o “picadors”.

El fuster era d'una importància cabdal en el món de la construcció. Els cabirons, bigues mestres i llumeres, així com les portes i finestres i llurs marcs, eren parts bàsiques de qualsevol casa o masia de Cubelles. Era una professió de lliure exercici molt important per a la comunitat, car el mobiliari de totes les llars era de fusta, com ara taules, cadires, llits o armaris.

Els treballadors de la fusta tenen dos patrons de molt de pes. D'una banda, Sant Josep, marit de la Mare de Déu i pare putatiu de Jesús, que s'escau el 19 de març i és venerat per tots aquells que treballen la fusta. De l'altra, Sant Joan Baptista, nebot de Sant Josep i cosí de Jesús. Conta la tradició que Sant Joan treballava a la fusteria del seu oncle fins que un dia discutiren per una arengada de l'esmorzar. Sant Joan s'enutjà i obrí un altre fusteria tot especialitzant-se en fer mobles, pel que Sant Joan és el patró dels ebenistes, mentre que Sant Josep ha romàs com a patró dels fusters en general.

Les fusteries que figuraven en els registres municipals entre els anys 1890 i 1940 van ser:

FUSTERIA COLL. La fusteria es trobava al carrer Víctor Balaguer, anteriorment anomenat de la Riera, i va treballar fins poc després de 1890. Al davant de la gestió de la fusteria hi hagué:

Josep Coll i Adrià. Ja al 1890, arribaria fins el 1895, quan amb seixanta-cinc anys sembla que es va jubilar. Segons els llibres de matrícules, ningú més continuaria amb l'ofici de fuster en la nostra vila. Això no obstant, s'ha documentat que el 1896, en Llorenç Armengol i Creus ja feia de fuster, segurament des de la boteria del seu pare. L'any 1891, quan Josep Coll tenia seixanta anys, el metge de Cubelles li feu un informe exposant la seva mala salut i la seva dificultat per a treballar.

FUSTERIA ARMENGOL. La família Armengol, com veurem després, tenia un negoci de fabricació de botes, ofici molt lligat a la fusteria. EL fet que en Llorenç Armengol i Creus, quan es casà als vint-i-tres anys el 1896, declarés ja l'ofici de fuster, fa suposar que devia exercir des del local del seu pare, que era a l'hora boteria i fusteria. El negoci de la plaça Balmes es trobava on avui hi ha una merceria. Unes taules per treballar i moltes fustes pertot definien la fusteria dels Armengol, que sovint treballaven al mig de la plaça de Balmes. A la fusteria hi treballà:

Llorenç Armengol i Creus. Fill i germà de boters, va continuar amb un ofici lligat al de boter com era el de fuster. Regidor de l'Ajuntament a la dècada dels 10, oficial-

ment començà l'ofici l'any 1910. En aquell moment es traslladà fins la plaça de Balmes, al número 4. Durant els primers anys, compaginà la fusteria amb la feina de secretari municipal. El 1924, a banda de com a fuster, apareix en el llibre de matrícula com a posseïdor d'una màquina de raspar o de polir. La màquina funcionà oficialment fins el 1936, mentre que el seu ofici de fuster superà amb escreix el període estudiat. Durant les primeres dècades del segle XX, la seva esdevingué l'única fusteria de Cubelles.

Jaume Pedro i Ramírez. Germà de la flequera Matilde Pedro, quan es casà amb vint-i-sis anys el 1920 declarà l'ofici de fuster. En Jaume Pedro treballava, i ho va fer fins més enllà del 1940, a la fusteria d'en Llorenç Armengol. La bona relació entre tots dos portà a que l'any 1921, en Llorenç Armengol fos el padrí en el bateig de la filla d'en Jaume Pedro, la Maria Pedro i Aviñó.

A banda dels Coll i els Armengol, altres fusters que van treballar a Cubelles foren:

Josep Urgellés. Malgrat no aparèixer a les matrícules municipals, en el llibre de batejos de 1890 hi figura el senyor Urgellés com a veí del nostre poble i en qualitat de fuster.

Artur Pedro i Roig. En la relació dels mossos de la lleva de 1896, hi apareix l'Artur Pedro i Roig amb la professió de carreter, possiblement una especialitat dins la fusteria. Per aquelles dates el mosso tenia vint anys.

Melitó Artigas i Planas. El que seria pare del conegut botiguer de sabates i diaris Octavi Artigas, figurava com a fuster en els llibres parroquials de 1928 i 1930. Molt probablement va desenvolupar la seva activitat a la fusteria dels Armengol. Més tard, regentaria una fusteria al carrer dels Horts entre els anys 1954 i 1975 que, amb altres propietaris, ha arribat als nostres dies.

BOTERS

El boter era qui tenia l'ofici de fer bótes, generalment per al vi. Aquesta professió tenia semblança amb la de mestre d'aixa, amb la qual sovint es barrejava als Països Catalans, sobretot en poblacions marineres properes a contrades vinateres on la boteria havia estat sempre important.

La tradició diu que la bóta va ser descoberta pels catalans, fet que si més no pot ser objecte d'alguna discussió. Les patrones dels boters eren Santa Caterina, honorada cada 25 de novembre, i Santa Eulàlia, invocada el 12 de febrer. Aquesta última santa va patir tretze martiris, un d'ells quan els romans la ficaren nua en una bóta plena de vidres, pedres i claus, i la llençaren avall pel que avui es coneix com a Baixada de Santa Eulàlia, a Barcelona.

Les dues boteries que van haver-hi en el nostre poble van ser:

BOTERIA SAFONS. La boteria dels Safons va estar instal·lada al carrer del Raval, al carrer de l'Església, al carrer Nou i al carrer del Mig. El negoci passà per dues generacions, car l'any 1930 en Safons i Almirall deixà l'ofici per centrar-se en el comerç de

Taller de bótes i magatzem d'olis i vins de Cal Safons, al carrer del Mig número 2.

vins. Els cubellencs de la família Safons que en aquests cinquanta anys van fer bótes foren:

Ramon Safons i Liebrez. Situat al carrer del Raval ja des del 1890. L'any 1899 apareix al carrer de l'Església 2, i l'any següent traslladà l'activitat fins al carrer Nou 1. En aquest carrer hi tenia casa seva. Segons el llibre de matrícules, l'any 1908 traslladà el negoci fins el carrer del Mig número 2. L'any 1911 cedí el negoci al seu fill, en Ramon Safons i Almirall.

Ramon Safons i Almirall. Tot seguint el seu pare, figura als llibres de matrícula des de 1911 amb l'ofici de boter. Amb l'adreça particular al carrer Nou 1, hom creu que el negoci el mantingué al carrer del Mig número 2. D'ençà de l'any 1924, passà a especular amb vins, tot deixant l'ofici de boter l'any 1930. En Ramon Safons tenia els seus estalvis dipositats en el Banc de Vilanova, car el desembre de 1924 participà en l'assemblea de creditors del banc –constituïda arran de la suspensió de pagaments de l'entitat financera– en representació dels impositors cubellencs.

BOTERIA ARMENGOL. L'altre boteria que tingué Cubelles va ser la dels Armengol. Treballant abans de 1890, el negoci arribaria fins 1909, tenint el taller al carrer Major número 10. A partir d'aquell any, el negoci passà a ser de fusteria, gestionat per en Llorenç Armengol i Creus. Els Armengol que van fer de boters van ésser:

Llorenç Armengol i Brunet. Treballant al carrer Major número 10 ja el 1890, vuit anys després li passaria el negoci al seu fill, n'Antoni Armengol i Creus. Encara l'any 1900, quan feu de testimoni en un casament, declarà l'ofici de boter. Dins la seva boteria hi treballava el seu fill Pere, com apareixia en les lletes de 1895, quan Pere Armengol tenia vint anys. Més cubellencs que

Antoni Armengol i Creus. Inicià la seva activitat com a titular del negoci d'ençà l'any 1899, al mateix número 10 del carrer Major on havia après l'ofici del seu pare, el Llorenç Armengol. Hi restaria fins el 1909, any en què el seu germà Llorenç ampliaria el negoci i el faria fusteria a la plaça de Balmes. Malgrat que, com hem dit, en el llibre de matrícules de l'Ajuntament hi figura a partir de 1899, quan batejà la seva filla Montserrat el 1895 ja va declarar l'ofici de boter, el que indica que treballava com a boter amb el seu pare, en Llorenç Armengol, alguns anys abans.

Més cubellencs que també es dedicaren a l'ofici de fer les bótes van ser:

Josep Carbonell i Tarrades. Malgrat no figurar inscrit en els registres municipals, l'any 1895 exercia de boter

a Cubelles en Josep Carbonell, segons consta al llibre de matrimonis de la Parròquia. El fet de no ser-hi en el llibre de matrícules podria explicar-se si se'l considerés ajudant d'en Safons o de n'Armengol.

FERRERS

El ferrer treballa el ferro o fabrica objectes d'aquest mineral. Conegut i emprat per l'home des l'any 1000 abans de Crist, el ferro arribà a casa nostra dos-cents anys després, en plena època ibera.

A les nostres latituds, l'ofici de ferrer se l'ha sovint assimilat, sobretot als darrers temps, al seu segon significat de "ferrador". I és que sempre foren ells qui s'encar-regaven d'aquesta feina, compaginant-la amb els altres treballs tradicionals, com fer baranes, aixades i destrals, estenalles i claus, arades, rodes de carro i forcats. També feien i reparaven les eines dels demés oficis, com ara les que feien servir els fusters o els paletes.

Els ferrers resen l'1 de desembre a Sant Eloi, bisbe nascut a Llemotges al segle VI. Això no obstant, aquells que són especialitzats en fer cadenes tenen per patró Sant Aleix. Segons la tradició, el sant venerat el 17 de juliol tenia el do de trencar les cadenes amb la vista. Amb aquesta gràcia alliberà molts presos i captius per allí on passà.

Les ferreries cubellenques entre els anys 1890 i 1940 van ser:

FERRERIA de CAL ROBERT. La ferreria més emblemàtica de Cubelles treballava ja l'any 1890 i arribaria molt més enllà de 1940. Es trobava situada a la plaça de la Font número

D'esquerra a dreta, Josep Cibiach "Patxeco", Josep Mestres "Cunillenc" i Ramon Miquel, reparant els braços d'un carro davant la ferreria de Cal Robert.

10 -coneguda com una part del carrer de Sant Antoni al segle XIX-. El seu emplaçament és on avui hi ha la reconeguda botiga *Hibiscus*, a tocar de l'Aliança. El local tenia el paviment de terra. Entrant a mà dreta hi havia dues manxes amb les fornals i a l'esquerra una taula amb un trepant per fer forats. La ferreria tenia dues encluses i uns recipients d'aigua per refredar el metall. El foc es feia amb carbó, mentre que les soldadures necessitaven d'unes bombones de carbur. El local es completava amb una mola esmeriladora que, moguda amb el peu, servia per esmolar ganivets i tissores. Les rodes de carro es feien al mig del carrer. El procediment consistia en fer un cercle de carbó del

diàmetre del ferro amb què es volia calçar la roda. El carbó s'encenia i a sobre s'hi posava el ferro que, un cop calent, s'agafava amb unes estenalles i es col·locava al voltant de la roda amb uns precisos cops de martell. Els ferrers que estigueren al davant del negoci van ser:

Joan Robert i Ricart. El senyor Robert ja regentava la ferreria el 1890. L'any 1926, li traspassaria el negoci al seu gendre, en Ramon Miquel i Vinadé. Per la ferreria hi passaren aprenents i operaris. Entre ells hi hagueren en Francesc Ibàñez i Sabater, en Martí Forcada, en Josep Mestres *Cunillenc* i en Josep Cibiach i Pedro. També hi treballà el malaguanyat Joan Miquel i Robert, fill d'en Ramon Miquel i nét d'en Joan Robert, mort amb només vint-i-nou anys.

Ramon Miquel i Vinadé. Nascut a Sarraal (la Conca de Barberà) l'any 1896, continuà l'ofici del seu sogre, en Joan Robert, motiu pel qual era conegut al poble com a **Ramon Robert**. El negoci el mantingué a la plaça de la Font. Als anys 50 va muntar una ferreteria amb el seu gendre, i va traslladar la ferreria al carrer Jacint Verdaguer –amb sortida al Passatge de la Soledat-. Aquella ferreria ha arribat als nostres dies amb la família Solà que entrà a treballar amb en Ramon Miquel. Als anys 30 va aparèixer diverses vegades en els llibres eclesiàstics com a manyà. El recordat ferrer va morir a Cubelles l'any 1992, on hi té dedicat un passatge a tocar de la carretera. La seva feina encara perdura a la nostra vila. De les

seves mans van sortir la barana de l'escala que du al Castell des del carrer Joan Roig, les baranes del balcó de la farmàcia, els balcons de l'Aliança i la roda amb campanetes que hi ha a l'interior de l'església a la porta de la sagristia. En Ramon Miquel era un gran entès en electricitat i casa seva va ser la primera en disposar de corrent elèctric a Cubelles ja als primers anys de la dècada dels 20, quan la Compañía de Riesgos y Fuerzas del Ebro connectà Cubelles a la xarxa elèctrica. Les factures que expedia, per cert en català, deien "*Ferreria de Ramon Miquel, successor de Joan Robert*".

Els altres ferrers que va tenir Cubelles van ser:

Manuel Arnan i Poch. Situat al carrer de Sant Antoni. Ja al 1890 hi figurava inscrit a l'Ajuntament, exercint la seva activitat fins el 1895.

Josep Ivern i Torruella. Apareix al carrer de la Riera, avui anomenat Víctor Balaguer, ja al 1890. Durant els anys canvià d'adreça, passant pels carrers Major, de l'Estació i Joan Pedro i Roig, on deixaria la professió l'any 1905.

Pere Vidal i Fontanals. Un cop acabada la Guerra del 36, s'obrí una altra ferreria a Cubelles. Va ser al carrer Major, al número 22, i va restar oberta entre els anys 1940 i 1943.

PALETES I MANOBRES

Els membres del gremi de la construcció tenien la funció de fer i reparar tota mena d'edificis. A la nostra vila només en el cas de grans obres es recorria a mestres d'obra o arquitectes forans i els paletes tenien prou experiència

com per aixecar tot sols les cases de Cubelles. El material per a la construcció s'adquiria a Vilanova i a la capital.

La nostra tradició cristiana té Adam com el primer paleta en fer-se una casa quan fou expulsat del paradís. Els paletes tenen com a patró Sant Antoni de Pàdua, qui ja hem esmentat en l'ofici de botiguer de queviures, de qui deien que feia d'advocat contra les caigudes. A Cubelles, el 13 de juny, dia de Sant Antoni, els paletes no treballaven i se celebrava una missa a la capella que el sant hi té dedicada al mateix carrer de Sant Antoni. Un altre sant invocat sovint pels qui es dedicaven a la construcció era Sant Lleopart.

És a partir del full de matrícula de l'any 1924 quan apareixen els primers paletes oficialment declarats a la vila. Lògicament, els llibres eclesiàstics ens demostren que ja n'hi havia amb anterioritat. Els que s'han pogut documentar són:

Jaume Adrià i Sirvent. Domiciliat al carrer Colom i conegut com *Jaume Mestres*, apareix per primer cop als llibres oficials de l'Ajuntament l'any 1924, restant-hi fins el 1931. Això no obstant, el 1894 ja hi figura al llibre de batejos com a paleta. L'any 1941 el substituiria el seu fill, en Josep Adrià i Guansé, conegut com *Sep Paleta*. En Jaume Adrià va ésser alcalde de Cubelles l'any 1906, president del Círcol Cubellenc els anys 1911 i 1912 i fundador de la Cooperativa La Salvadora.

Josep Adrià i Sirvent. El germà d'en Jaume Adrià venia com a paleta l'any 1898 en el llibre de matrimonis, quan es casà amb vint-i-cinc anys. Més tard, concretament l'any 1905, esde-

Jaume Adrià i Sirvent, conegut com Jaume Mestres.

vindria president del Círcol Cubellenc. De fet, l'any 1897, l'Ajuntament li adeutava 80 pessetes per diferents obres de paleta.

Mateu Adrià i Puig. Segons el llibre de matrícules de l'Ajuntament, des de 1924 i fins 1936, Mateu Adrià desenvolupà la seva feina de paleta des del domicili del carrer Major. Això no obstant, segons el llibre de batejos de 1890, en Mateu Adrià i Puig ja hi figura com a paleta en el bateig de la seva filla, l'Anna Adrià i Viñals. El seu altre fill, en Joan Adrià i Viñals, li prendria el relleu l'any 1942. Tant ell com son fill van ser coneguts com els de *Can Puig*.

Joan Adrià i Viñals. Malgrat que com ja s'ha dit no apareixerà al llibre de matrícules fins el 1942, en Joan Adrià

figura com a paleta l'any 1915, quan es casà a l'edat de vint-i-vuit anys a la Parròquia de Santa Maria de Cubelles. A més a més, el 24 de maig de 1940 l'Ajuntament li adeutava 165'75 pesetes per les obres fetes en el col·legi de nines.

Malgrat no tenir l'ofici de paleta, en Miquel Guansé i Puig, qui va ser alcalde de Vilanova i la Geltrú en dues ocasions, secretari del Círcol Cubellenc l'any 1890 i sogre d'en Jaume Adrià i Sirvent, feia de contractista d'obres a la nostra vila.

D'esquerra a dreta, Ciril-lo Fontanals i Estapé, paleta i transportista, i Josep Adrià i Guansé Sep Paleta.

D'altres cubellencs que abans de 1940 es dedicaren a fer de manobres van ser en Ciril-lo Fontanals i Estapé, en Joan Lleó i Mestres, en Joan Albet i Aviñó, n'Abdó Guasch i Adrià i en Salvador Escardó, molts d'ells dintre de les quadrilles d'en Joan Adrià i d'en Mateu Adrià.

BARBERS

La feina de barber, tallar cabells i fer barbes, era considerat antigament una professió secundària. Ofici inicialment itinerant, els barbers anaven per les cases amb una bacina, una ampolla d'aigua i les eines, i treballaven normalment al

mig del carrer. Fins a finals del segle XIX, quan fou prohibit per llei, els barbers realitzaven sagnies i extraccions de queixals. Les fonts orals confirmen que els barbers de Cubelles no van desenvolupar aquestes activitats, almenys durant el segle XX.

Els barbers cubellencs només atendien homes, car les dones es rentaven el cabell i es pentinaven a casa, usant rodets de ferro. Els senyors acostumaven a passar un cop per setmana per fer-se la barba i un cop cada dos mesos a tallar-se el cabell. Tots els barbers treballaven a dins de llurs locals i només fins la dècada dels vint, algun barber de fora del poble va afaitar al bell mig de la plaça de la Vila.

Segons la tradició, Sant Ós era un sant molt pelut. Aquell qui té la seva onomàstica el 19 de juny, era invocat pels barbers com llur patró amb l'oració diària: "*Sant Ós gloriós, / feu que tothom sigui / tan pelut com vós*". Un altre sant que feia costat aquells que treballaven el cabell era Sant Onofre, un rei retirat a una cova a fer penitència que es deixà tan llargs cabells i barba que li arribaren als genolls.

Els refranys que la saviesa popular dedicà als barbers foren: "*Barber mut mai sia conegut*", "*Barbers i sangradors, a l'infern de dos en dos*" o bé "*Tres sastres, tres sabaters i tres barbers, nou xerraires i divuit mentiders*".

L'aparició de l'ofici de barber a Cubelles es documenta a partir de l'any 1924. De sobte en van aparèixer quatre:

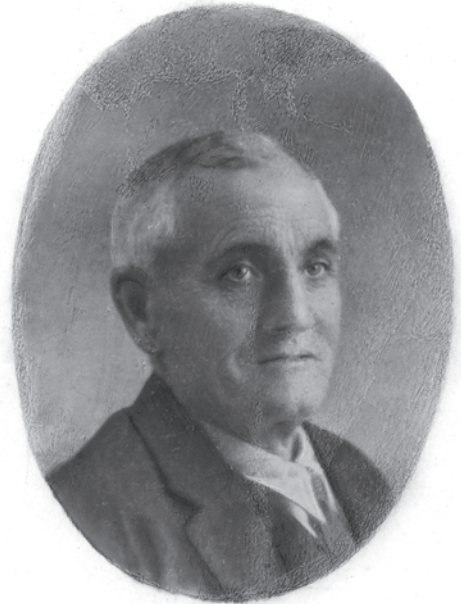
Josep Soler i Creus. A la plaça de la Vila, a prop de *Ca l'Escalló*, hi figurà inscrit des de l'any 1924 i fins el 1934 en Josep Soler i Creus com a

barber. El seu ofici li propicià el sobrenom de *Pepet Barber*. Malgrat que oficialment inicia l'activitat el 1924, el 6 de gener de 1895 en la relació dels mossos de lleva declarava l'ofici de barber. Talment apareix en el llibre de batejos de 1917.

Josep Catllà i Mercadé. A la part alta del carrer Major, concretament al número 5, però amb l'entrada pel carrer Narcís Bardagí, des del mateix 1924 oferí amb l'alta municipal els seus serveis com a barber en Josep Catllà. Amb dues butaques per atendre els caps i les barbes dels clients, en Catllà fou l'únic dels que es donaren d'alta el 1924 que arribarien més enllà de 1945. El Josep Catllà no contractà aprenents i la seva filla, la Maria Catllà, l'ajudava remullant barbes. S'ha pogut verificar que ja hi treballava abans de 1924, car el 1919 hi apareix en el llibre de batejos com a barber.

Josep Mestres i Aviñó. Qui seria alcalde de Cubelles per l'Esquerra Republicana de Catalunya -partit que li té dedicat el casal a la seva memòria- i director del Cor l'Espiga, regentà una barberia al carrer Major 15 d'ençà l'any 1924. Conegut com el *Mestre Torrents*, aquest ofici li durà fins el 1925. Durant els anys 1917, 1928 i 1929 va presidir el Círcol Cubellenc.

Pere Màrtir Socias i Creus. El quart barber que es declarà l'any 1924 fou en Pere Socias, qui treballaria al carrer del Mig 22 fins l'any 1936. Era conegut com el *Pere de Cal Màrtir*. Entre els anys 1920 i 1931 apareix al llibre de matrimonis com a testimoni tot manifestant l'ofici de pagès. Això confirmaria el fet que molts barbers

Pere Màrtir Socias i Creus, barber i margener.

afaitaven per les tardes, un cop tornaven de les feines del camp.

Joan Montaner i Travé. L'any 1934, el mateix en què va presidir el Círcol Cubellenc, en Joan Montaner obrí la barberia a l'11 del carrer de Sant Antoni, a tocar de l'actual forn Vilamajó -avui número 13- i davant la porta de Cal Travé, activitat que desenvolupà fins el 1942. El qui era marit de l'Elvira Rosell tenia un taulell de marbre i dues butaques a la part baixa de la casa, mentre que l'*Elvireta* tenia el taller de modista al primer pis.

SABATERS

L'ofici de sabater comprèn la fabricació i la venda de sabates i espadenyas, així com la seva reparació. Dins l'imaginari col·lectiu, l'ofici de sabater ens ha deixat una de les dites més nostrades en la llengua catalana: "*El sabater és el que va més mal calçat*".

Sant Marc, recordat el 25 d'abril, era el patró dels mestres sabaters. Conta la tradició que va guarir la ferida d'un amic sabater només fent-hi el senyal de la Creu. Sant Crispí, venerat el 25 d'octubre, era el patró dels fadrins sabaters. Diu la tradició que el sant era fill de Barcelona i que en un tres i no res va adobar una muntanya de sabates velles i inaprofitables.

Les botigues de reparació i venda de sabates no van aparèixer oficialment a Cubelles fins l'any 1924, malgrat que, com veurem, ja n'hi existien abans. Els que a la nostra vila es dedicaren a fer i vendre sabates van ser:

Enriqueta Robert de Papiol. A la part alta del carrer Jacint Verdaguer, antigament carrer de l'Arboç, apareix el 1924 la sabateria de n'Enriqueta Robert, que només en venia i no en fabricava. Restà oberta de forma oficial fins l'any 1934. L'Enriqueta era filla del ferrer Joan Robert, i havia nascut a la nostra vila el 1891.

Manuel Giménez i Tinia. Malgrat no aparèixer en el llibre de matrícula de l'Ajuntament, el 1894 Manuel Giménez figura en el llibre de batejos com a espardenyer.

Pere Amorós i Palau. En Pere Amorós tampoc hi apareix en els registres municipals. Malgrat això, l'any 1911 compareix com a comerciant d'espardenyas en el llibre de matrimonis parroquial. El 1917 i 1921 hi tornava a figurar amb el mateix ofici.

Joan Guasch i Safons. Inicià el negoci de venda de sabates l'any 1933 al carrer Jacint Verdaguer, on avui hi ha la perruqueria d'en Joan Fuster. Fins l'inici de la guerra, es dedicaren a

comprar sabates a Vilanova i Vilafranca per vendre-les a Cubelles. Sabates de treneta, de Valls, de pagès i moltes d'altres serviren per calçar molts dels cubellencs d'antany. Arribada la guerra, les sabates van esdevenir un bé escàs i en Joan Guasch començà a fabricar espardenyas de pagès, amb cordill –amb el que feien la trena de la sola-, amb roba per al taló i la puntera i amb cinta per a les vetes. A més a més, també venien a la botiga béns tan diversos com colònia, sabó o roba de dormir. En aquesta tasca productiva hi col·laborà la filla d'en Joan Guasch, la Rosa Guasch i Adrià.

TRANSPORTISTES I MISSATGERS

L'any 1924 apareixien en el llibre de matrícules els primers transportistes. Els transportistes portaven persones en unes tartanes, normalment cap a Vilanova, mentre que els missatgers duïen qualsevol paquet o sobre allà on els indiquessin –molt sovint a Barcelona-. El funcionament dels carruatges malgrat la competència del ferrocarril era possible perquè el tren, en funcionament a Cubelles des de 1883, no tenia una puntualitat suïssa i les esperes a l'estació podien depassar les tres hores.

A Cubelles, la primera matrícula oficial de transportista va ser, com hem esmentat, de l'any 1924 i l'última és la d'en Cirili Fontanals de l'any 1932. Per aquelles dates arribà un cotxe mecànic de línia que anava a Vilanova cada dia i que va ser inicialment conduït per un senyor popularment conegut com *Joan de l'Arboç*. Pel que fa als missatgers, sempre van haver-hi cubellencs que es treïen un sou addicional oferint aquest servei, tot cobrant en funció de la dis-

tància on s'hagués de dur l'encàrrec. Una de les feines que més els sovintejava era la d'anar a cercar medecines a la farmàcia de Vilanova i la Geltrú.

El patronatge dels que es dedicaven al tragí i al transport amb animals correspon a Sant Antoni abat, festejat el 17 de gener i que també és el patró de tots els animals que conviuen amb l'home.

Els cubellencs que s'hi dedicaren a aquests menesters van ser:

Cirili Fontanals i Estapé. Domiciliat al carrer Jacint Verdaguer 24, inicià les activitats de transportista l'any 1924, ofici que desenvolupà fins el 1932.

Josep Cañellas i Borrell. Al carrer del Castell, avui del Dr. Remigi Juncà, dugué a terme la feina de transportista en Josep Cañellas entre 1924 i 1925, any en què seria substituït per en Jaume Montaner i Ballester. Conegut com el de *Cal Faló*, en Josep Cañellas tenia una tartana tirada per dos cavalls i feia cada dia el trajecte cap a Vilanova i la Geltrú, sortint cap al matí.

Jaume Montaner i Ballester. Continuà l'any 1926 l'empresa de transports d'en Josep Cañellas, tot treballant fins el 1930.

Joan Marcillas i Badia. Malgrat no figurar-hi en el llibre de matrícula de l'Ajuntament, el *Saragossa* es dedicava l'any 1929 a fer de missatger, potser en deixar la gestió de la taverna.

Ramon Estalella i Romeu. L'alcalde de Cubelles per l'Esquerra Republicana de Catalunya els anys 1934 i 1936, en Ramon Estalella, va dimitir del càrrec d'alcalde dos mesos després del cop d'estat franquista. Durant el període que durà la guerra també va fer de missatger portant paquets a Barcelona.

Joan Camps i Torres. El paraigüer de Cubelles feia viatge diari a la capital per dur paquets i missatges a finals dels 30.

PASTOR

L'ofici de pastor o ramader té el seu origen en l'antigor dels temps. La domesticació d'animals per al consum humà començà al nostre país al cinquè mil·lenni abans de Crist.

A Cubelles, com hem recordat a la introducció, segons en Pascual Madoz l'any 1850 es practicava la ramaderia vacuna i caprina. Hi havia ramats a totes les masies i també en corrals a l'interior del casc urbà de la vila.

Sant Gil és el patró dels pastors pirinencs, mentre que a les nostres contrades s'invocava sant Pasqual Bailon, un pastor que guiava el ramat només amb el pensament perquè tot el dia se'l passava dient el sant Rosari de Maria.

Els llibres de matrícula no esmenten cap explotació industrial ni cap pastor que es dediqués a aquesta professió. A Cubelles ens trobem, d'una banda, amb l'ofici de pastor i, de l'altra, amb els propietaris de bestiar que contractaven jornalers per vigilar-los el ramat. El nom dels cubellencs que tingueren o se'n cuidaren dels ramats ens han arribat pels llibres eclesiàstics i per les diferents fonts orals:

Joan Fontanals i Navarro. L'any 1890 hi figura com a pastor en el llibre de batejos de la parròquia de Santa Maria de Cubelles.

Josep Fontanals i Lleó. El fill del carnisser de Ca la Tona, faria de pastor, de segur per proveir la botiga del seu pare. Era conegut com el *Garvat*.

Josep Cañellas i Rosell. L'any 1891 i 1895 va batejar dos dels seus fills tot declarant l'ofici de pastor. Posteriorment, en concret el 1911, apareix com a comerciant en el llibre de matrimonis.

Cels Montaner i Miró. En el detall de la lleva de 1892 hi apareix en Cels Montaner amb l'ofici de pastor a l'edat de vint anys.

Sebastià Santacana i Montserrat. Un altre dels cubellencs que van exercir de pastor fou en Sebastià Santacana. Així ho declararia en el llibre de matrimonis de la Parròquia l'any 1897. La seva professió li portaria el sobrenom de *Pastor xic*. Segons un informe mèdic de l'any 1897, en Sebastià Santacana patia de leucèmia, la malaltia dels glòbuls blancs.

Francesc Cibiach i Guillén. En la relació de mossos per a la lleva de 1901 hi apareix com a nascut el 7 d'abril de 1887 i amb la professió de pastor.

Joan Montaner i Lleó. El 1911 i 1919, segons el llibre de matrimonis i de batejos, feia de pastor. El de *Cal Rulit* formava part d'una nissaga de carnisseres que posteriorment contractarien jornalers per cuidar-los el bestiar.

Hi hagué a Cubelles comerciants de derivats de productes ramaders, com a ara lactis. Aquest és el cas d'en **Josep Fontanals i Montaner**. En el llibre de batejos, quan neix el seu fill n'Ernest Fontanals i Pons el 19 de juny de 1930, declarà l'ofici de comerciant. En Josep Fontanals, de família ramadera -el seu pare, Joan Fontanals i Estapé havia estat pastor i el seu oncle era el carnisser de *Ca la Tona*, es dedicava a comercialitzar carn, i sobretot llet i derivats, que venia àdhuc a Barcelona.

CARTER

El segell va aparèixer a Catalunya l'any 1850, i només quatre anys després s'instaurava com a sistema tarifari postal. Pràcticament des de 1865 començà un pla governamental per aconseguir el repartiment diari del correu a tots els pobles.

La correspondència arribava a Cubelles a través del ferrocarril, ja inaugurat l'any 1883. Impressos, cartes, targes postals, certificats, girs i paquets eren els objectes postals que cada dia anava el carter a cercar a l'estació. El repartiment era diari i àdhuc es distribuïa per les masies. El carter de la nostra vila també recollia del tren les tres o quatre subscripcions de diaris de la capital per a les famílies més benestants. D'altra banda, quan es volien enviar cartes s'havien de deixar a la bústia que hi havia al carrer de la Pau, a tocar del carrer Major.

Els carters invoquen Sant Gabriel el 29 de setembre, en honor a l'arcàngel que anuncià a la Mare de Déu la bona nova del naixement de Jesús.

L'ofici de carter va estar força arrelat a la nostra vila. En el període analitzat hem pogut documentar-ne:

Vicenç Costella. Recuperat gràcies a la memòria popular, aquest carter va precedir en Marcillas i va acabar emigrant a Amèrica.

Cristòfol Marcillas i Badia. Conegut com Tòfol el Notes, per ser l'encarregat de tocar l'orgue a l'església i de dirigir les caramelles infantils, va casar-se amb la Dolors Alba i Vivó, la germana del *Pep Federico*, i era germà d'en Joan Marcillas, el *Saragossa*. La seva tasca de carter arribà fins més enllà de l'any 1940. Nascut a Cunit, el 1919, 1925 i 1927 declarava fer de pagès.

NUNCI O PREGONER

El nunci o pregoner era el treballador municipal encarregat de fer les lectures en veu alta dels bans de l'Ajuntament. En el nostre poble, el nunci anunciava corneta en mà les resolucions del consistori cubellenc i transmetia comunicats del plenari municipal adreçats a particulars. Els nuncis que es recorden a Cubelles per al període analitzat són:

Baldiri Ferrer i Tort. Feu de pregoner fins a finals dels anys vint. En Baldiri Ferrer va passar a la història local com un pregoner que tenia un domini notable de la corneta, però que no disposava d'una bona veu.

Josep Ivern i Escardó. Conegut com el *Maño*, en Josep Ivern va fer de pregoner des de finals dels anys vint fins més enllà del període analitzat, com es llegeix en els expedients de depuració de funcionaris duts a terme per la dictadura feixista al nostre Ajuntament l'any 1939. Al contrari d'en Baldiri Ferrer, en Josep Ivern era un xic maldestre amb la corneta, però gaudia d'una veu prodigiosa.

SERENO

Els serenos eren els encarregats de vetllar per la pau i la tranquil·litat en les nits dels pobles i ciutats. El 28 de novembre de 1844 es creà a l'Estat el Cos de Vigilants Nocturns. Ràpidament passaren a anomenar-se serenos perquè durant les nits informaven de l'hora i el temps que feia i, donades les tranquil·les condicions meteorològiques del nostre país, la major part dels dies deien les hores i després afegien "temps *sereno*". Les tasques assignades als serenos, a banda de dir les hores i el temps, eren

vigilar contra els robatoris al poble, ajudar les persones malaltes anant-hi a cercar el metge o portant les medecines o obrir les cases als que havien descuidat les claus. El cos dels serenos va desaparèixer oficialment l'any 1974.

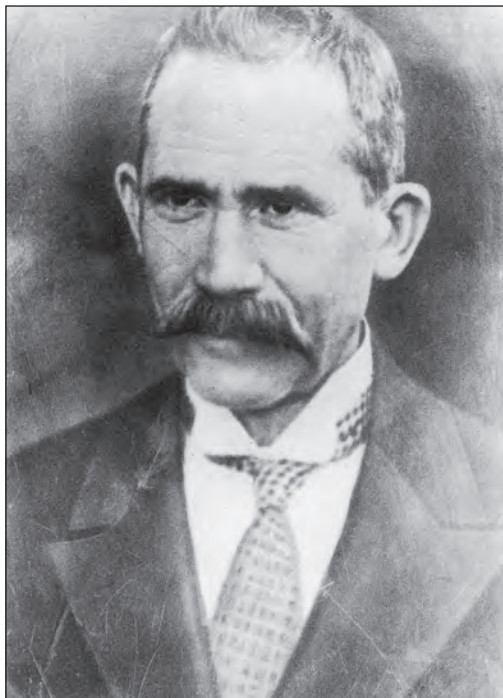
Els serenos que va tenir Cubelles entre el 1890 i el 1940 van ser:

Ramon Rovirosa i Robert (1905-?). Nat l'any 1871, la seva professió li reportà el sobrenom familiar de *Ramon Sereno*. El van nomenar el 16 de setembre de 1905, amb el càrrec de sereno, agutzil i encarregat del rellotge i l'enllumenat.

Joan Fontanals i Navarro (1927-1940). La professió d'en Joan Fontanals era pagès. Així s'acredita l'any 1894 en el bateig del seu fill Joan Fontanals i Sans. Un cop es retirà de guàrdia rural, passà a fer de sereno, i s'hi està fins el final del període aquí estudiat. Diuen que, quan abans de la Guerra del 36 es canvià l'hora respecte la indicada pel sol –el rellotge s'avançà una hora per primer cop el 15 d'abril de 1918 i ho va fer també el maig del 36-, la gent del poble li preguntaven constantment amb sornegueria en sentir les campanes de l'església: "*Joanet, quines hores són, les que toquen o les d'abans?*" i ell responia: "*Però si no en toquen d'altres!*".

MESTRE D'ESCOLA

Una de les activitats més importants en la història de la nostra vila va ser la de mestre d'escola. Segons ens recorda en Joan Amades, abans la feina de mestre la desenvolupaven els servidors de Déu. Els deixebles compartien l'aprenen-

Joan Arnau i Robert, mestre d'escola.

tatge amb les funcions religioses, fet d'on deriva el mot *escolà*, qui ajuda en les tasques litúrgiques en el seu aprenentatge escolar. La relació entre l'escola i la nostra Església ens ha deixat una altra frase feta. Atès que els nens que faltaven a classe eren obligats a anar a tocar les campanes, l'absència de classe ha arribat als nostres dies com "*fer campana*".

Els mestres d'escola veneren Sant Cassià el 13 d'agost, Sant Tomàs d'Aquino el 28 de gener i Sant Josep de Calasanç el 26 d'agost. Molts sants per a carregar-se de paciència amb la mainada i per poder formar-los com a persones de profit.

La gran majoria de la canalla cubellenca passà per l'escola municipal entre 1890 i 1940. Des de l'any 1900 l'es-

colarització era obligatòria fins els dotze anys. Els nins i les nines estaven separats per motius de gènere –tret del període de la guerra-, pel que sempre tenim un mestre i una mestra en el col·legi de la nostra vila. L'escola de nens de Cubelles es va ubicar al carrer del Raval, cantonada amb el carrer de la Pau, fins el 1898. Aquell any es traslladaria fins el carrer Sant Antoni, a tocar de Can Travé, on els nens rebrien classe fins la Guerra del 36. Les nenes, d'altra banda, tenien l'escola al carrer Joan Pedro i Roig, al costat d'on avui hi ha el Jutjat de Pau. Amb l'arribada de la guerra Can Travé fou robat als seus legítims propietaris i, d'ençà de 1937, serví de centre d'ensenyament tant per als nens com per a les nenes, després que la Generalitat republicana decretés de forma innovadora que no es devien separar els alumnes per qüestió de sexe. Acabada la guerra i fins el 1960, els nens continuarien rebent classe separatament als llocs que ocupaven abans de l'esclat de la contesa bèl·lica.

Malgrat la feina del mestre, Cubelles l'any 1910 tenia encara un elevat índex d'analfabetisme. Segons el cens d'aquell any, dels 810 habitants de Cubelles, amb 424 homes i 394 dones, no en sabien llegir ni escriure 181 homes, el 43% del total, i 214 dones, el 54% del total.

Aquells que exerciren el càrrec són:

MESTRES DELS NINS

Joan Arnau i Robert (1896-1930). Nascut al poble empordanès de Cistella, a banda de ser el mestre de l'escola de Cubelles, va figurar com a cafeter de la Sala Vella en les darreries del segle XIX. Semblaria que ho feu en nom de la seva senyora, na Ventura Armengol i Castany, per

la minoria d'edat dels germans d'ella, Antoni i Isidre Armengol i Castany. Un cop es jubilà continuà residint a la nostra vila.

Senyors Espinós i Cueto (entre 1930 i 1934). Aquests dos mestres exerciren a Cubelles durant els primers anys de la República. Ignorem els seus noms i segons cognoms.

Remigi Juncà i Calvet (1931). El metge del poble va haver de fer durant dos mesos de mestre per manca de professor, on va fer un ensenyament catalanista i de reafirmació nacional.

Josep Sànchez i Forns (de 193? a 1934).

Josep Martín i Juanola (1934-més enllà de 1940). Es va mantenir com a mestre de Cubelles durant un total de trenta-dos anys, concretament fins el 1966. L'any 1939 va ser jutge de pau per vuit mesos.

MESTRES DE LES NINES

Carme Calbó (1890-?). La primera mestra de nines que tenim documentada és la sra. Carme Calbó. El 9 de novembre de 1890 envià una queixa a l'Ajuntament de la vila per

Imatge de les alumnes del Col·legi de Nenes de na Leonor Font i Graells, primera per l'esquerra.

l'estat de l'escola que "es troba tan deteriorada que amenaça algun conflicte".

Mercè Andreu de Mir (1893-1899). La primera notícia la tenim l'any 1893, possiblement substituint la Carme Calbó. Per últim, apareix com a mestra de nines el 22 de juliol de 1899 en les actes de l'Ajuntament.

Cecília Ribó (1899-1907).

Leonor Font i Graells (1907-1934). Es va convertir en la mestra que més anys va impartir la docència dins el període analitzat, un total de vint-i-set. L'any en què s'acomiadà va rebre un vot de gràcies per la seva tasca.

Àngels Ibáñez i Busquets (1934-més enllà de 1940).

METGE

La professió de metge és i era una de les més nostrades dins l'imaginari col·lectiu cubellenc. El fet que tots i cadascun dels veïns de Cubelles passessin amb més o menys freqüència per les seves mans feien d'aquest personatge un dels més populars del poble. El de Cubelles, exercia també com a farmacèutic, car guardava en la seva consulta una farmaciola per poder dispensar a tots els malalts de la vila.

Els metges, coneguts també com a doctors, portaven antigament un bastó capçat d'or, una xicra -una classe de barrret-, una peça llarga de roba, ulleres i bastó.

Dos germans, nascuts a Aràbia i coneguts com els "Sants metges", són els patrons de tots aquells que es dediquen a la medicina. Són Sant Cosme i Sant

Damià, i el 26 de setembre era costum de no visitar cap malalt car hi havia la creença que els sants vetllaven per ells i els protegien.

Les dites que sobre els metges han romàs en el refranyer català són: “*Mal va el malalt que fa hereu el metge*”, “*Un metge cura, dos espatllen i tres maten*” o bé “*No hi ha millor curar que metge no consultar*”.

Els metges que exerciren llur professió a Cubelles en els anys estudiats són:

Enric Roig i Rovira (?-1893). El primer metge que apareix en els registres municipals emet informes mèdics des de 1891 fins 1893.

Manuel Ibàñez (1893-?). El metge que substituï el senyor Roig va ser el doctor Ibàñez, segons apareix en els registres municipals de 1893.

Benjamí Romo (1903-1912). Va ser nomenat metge per l'Ajuntament el 1903, mentre que el 26 d'abril de 1907 va ésser sol·licitat per l'Ajuntament com a metge titular-farmacèutic per avaluar els mossos cubellencs de la lleva militar. Va ser un membre actiu del Cor l'Espiga, on escrivia alguns cuplets.

Aurelio González (1912-1913). Va ser nomenat metge titular de Cubelles el 16 de juliol de 1912 i arribà fins el 1913, amb grans problemes amb l'Ajuntament que no volia pagar-li el sou.

Lluís Sanz i Agramonte (1913-1914). L'any 1913 es casà amb Mercè Pedro i Ramírez, declarant l'ofici de metge. El 1914 fou ell qui feu la revisió mèdica dels mossos de la lleva d'aquell any.

Jaume Hernández i Ferrer (1914-1923). El facultatiu de Cubelles entre 1914 i 1923 va ser el menorquí Jaume Hernández, nascut a Maó. Es casaria a la nostra vila tot declarant l'ofici de metge

el 1918, i tres anys més tard, el 1921, tindria el seu fill Santiago Hernández i Pascual a Cubelles.

Remigi Juncà i Calvet (1926-1936). Nascut a Barcelona l'any 1883, arribà a Cubelles el 1926, on ocupà la plaça de

Remigi Juncà i Calvet, metge, a la platja de Cubelles.

metge fins el seu cruel assassinat per incontrolats el juliol de 1936. Durant 1935 va ser temporalment cessat per un expedient de l'Ajuntament que l'acusava de no haver volgut atendre un ferit. La justícia li donà la raó al senyor Juncà i fou readmés en el seu càrrec. També va exercir de Jutge de pau en els períodes 1930-31 i 1935-36.

Josep Vinyeta i Font (1935, 1936-1937). El doctor Josep Vinyeta va substituir el senyor Juncà quan aquest darrer fou cessat el 1935. Després, un cop començada la guerra, tornà a esdevenir

metge de Cubelles, fins que, pel que sembla, fou enviat al front de guerra.

Ribot, Miret i Echevarria. (1937-1939). Durant la Guerra del 36 els tres metges que exerciren a Cubelles venien de Vilanova i la seva estada a la nostra vila va ser temporal.

Joaquín Arespacochaga Caunedo (1939-1941). Va ser metge des del 6 de novembre de 1939 fins el 30 d'agost de 1941, quan arribaria el doctor Rosend Domingo i Pont.

Cal destacar que en Ramon Dachs i Andreu, malgrat ser metge a Cunit, també va atendre els ferroviaris cubellencs abans de la guerra.

SECRETARI MUNICIPAL

Segons la llei municipal de 1877, vigent entre aquell any i 1923, "tot ajuntament tindrà un Secretari pagat dels seus fons". Les funcions del secretari municipal eren assistir a totes les sessions municipals, tot aixecant actes; preparar expedients; estendre minutes; certificar els actes oficials de l'alcalde i del consistori; custodiar l'arxiu municipal; i portar registres d'entrades i sortides de cabals. A Cubelles, a més a més, feien de secretaris del Jutjat de Pau.

Per ser funcionari calia ser major d'edat, tenir finalitzats els estudis de primària i estar en ple gaudi dels drets civils i polítics. En els pobles petits acostumaven a ser secretaris gent de prestigi dins el municipi, com ara advocats, farmacèutics, artesans, negociants o hisendats.

A partir de l'any 1923, amb la dictadura del general Primo de Rivera s'inicià una reforma legal que portaria a la conversió dels secretaris en funcionaris de l'Estat.

Com veurem, a Cubelles es van seguir aquestes directrius fil per randa. Els qui a la nostra vila exerciren de secretaris municipals van ser:

Josep Escardó i Balaguer. Vivia al carrer Major de Cubelles. Hi figura com a secretari en el llibre de matrícules –per tant pagava contribució– ja el 1890, i hi restà oficialment fins el 1893.

Joan Pedro i Calbet. Advocat cubellenc, exercia la seva activitat de secretari l'any 1900, segons el llibre de matrícules. Emperò, el 1894 ja hi figurava en el llibre de batejos de la parròquia com a *secretari*. Això és perquè segons el registre civil del jutjat municipal, inicià la seva activitat l'any 1891, potser en interinitat amb en Josep Escardó, i la desenvolupà fins el 1904. Va morir molt jove a Barcelona, diuen que atropellat per un tramvia. Durant el seu exercici professional, l'any 1895 en Joan Sanahuja i Gomis va estar en règim d'interinatge. El senyor Sanahuja es declarava pagès en el llibre de matrimonis de 1907.

Càndid Basil i Bosch. Durant uns mesos de 1904 i 1905 va estar com a "habilitat" en el càrrec de secretari de l'Ajuntament.

Josep Pedro i Sirvent. El pare d'en Joan Pedro i Calvet va haver d'ocupar-se'n de la secretaria per la mort del seu fill l'any 1905. La seva avançada edat li permeté tan sols de restar-hi fins el 1909.

Llorenç Armengol i Creus. Com abans hem esmentat, sovint eren artesans i negociants els que feien de secretaris municipals. És el cas del fuster Llorenç Armengol i Creus, que desenvolupà aquesta tasca entre 1909 i 1913.

Joan Pedro i Ramírez. Nat a Barcelona, era fill i nét de secretaris, i va ocupar la plaça des de l'any 1910 fins

Joan Pedro i Ramírez, secretari municipal.

el 1913 –com a interí- i des de 1913 fins el 1944 com a titular. Era germà de la fornera Matilde Pedro i Ramírez. En Joan Pedro va declarar algun cop l'ofici d'escrivà, com l'any 1910, quan així apareixia en els llibres eclesiàstics.

COSIDORA I MODISTA

Un dels oficis menors pel que fa al seu reconeixement en el llibre de matrícules de l'Ajuntament fou el de cosidora. Ofici tradicional, femení i no declarat oficialment, ocupà gran quantitat de dones de la nostra vila.

La part més difícil en el procés d'elaboració d'una prenda era el tall, feina

que normalment anava a càrrec de les modistes. La feina de cosir era més popular entre les dones cubellenques, donat que les núvies rebien sòlitàment una màquina de cosir com a regal de noces. Malgrat això, les possibilitats econòmiques de l'època no permetien gaire lluïments amb la roba, i moltes peces s'apedaçaven per poder-les seguir usant. Els tallers de moda es convertiren en veritables centres socials per a les senyores. Mentre els homes anaven als cafès, les mestresses despenien llur temps fent petar la xerrada en els tallers de costura.

Santa Clara, invocada el 12 d'agost, és la patrona de les dones que anaven a repassar roba i a cosir a casa d'altres, car sembla ser que la santa ho havia fet com a obra de misericòrdia a les cases pobres.

Per la tradició oral, les cubellenques que sabem que s'hi dedicaren van ser:

Josepa Rovirosa i Escardó. Nascuda el 1894, la Josepa Rovirosa tenia el taller de modisteria al carrer Ordóñez número 6 –avui Víctor Balaguer-, al Castell de Cubelles, pel que era coneguda com a *Pepeta del Castell*. Començà ja als divuit anys, el 1912, i continuà fins més enllà del període aquí estudiat. Posteriorment, ja als anys 40, la seva filla Maria Josepa Vidal i Rovirosa l'ajudaria en la feina.

Concepció Aviñó i Roca. Casada amb el fuster Llorenç Armengol i Creus, a finals del segle XIX exercia la modisteria al capdavant del carrer Major. L'any 1910 canviaria d'establiment quan el seu marit traslladà el negoci de fuster a la Plaça Balmes i passà a cosir al primer pis, a sobre de la fusteria.

Josepa Rovirosa i Escardó, modista.

Concepció Aviñó i Roca, modista.

Maria Aviñó i Papiol. Nascuda l'any 1908, la Maria Aviñó, coneguda com *Maria Daniel*, es dedicava a fer pantalons. La Maria Aviñó era dona del fuster Melitó Artigas i mare del conegut titular de la botiga de diaris Octavi Artigas i Aviñó, tancada uns anys endarrere.

Elvira Rossell i Fontanals. Nascuda l'any 1908, l'Elvira Rossell, dona del barber Joan Montaner i Travé, va tenir el negoci de costura a l'actual carrer de Víctor Balaguer –on avui hi ha un celler de venda i tast de vins dels Pérez i Castellví- i al carrer de Sant Antoni 13, al pis de sobre de la barberia. La principal feina que

feia era el tall de la tela. Un cop al mes arribava a la nostra vila un marxant de Barcelona amb els teixits i for-

Cosidores de Ca l'Elvireta. Dretes, d'esquerra a dreta, Enriqueta Rossell, Rita Pedro, Rosita Marcillas i Antònia "Sebastianet". Assegudes, d'esquerra a dreta, Carme Solé, Lina Navarro, Isabel Amorós, Elvira Rossell –la modista-, Maria Pedro i Maria Albet.

nia l'*Elvireta* de la primera matèria per tallar la roba. El negoci consistia en una petita habitació, amb una taula gran per tallar i una màquina de cosir per confeccionar. Lògicament hi havia força cadires car era costum de les dones del poble anar-hi a passar les tardes tot comentant l'actualitat del poble.

ENTERRAMORTS

A la nostra vila no hi havia un ofici específic d'enterramorts fins arribada la dècada dels 30. Quan algú moria, el fuster del poble –entre 1890 i 1940 fou majoritàriament en Llorenç Armengol i Creus– feia les caixes de fusta, folrades de tela negra. Els taüts tenien uns passadors travessers per poder-hi col·locar uns pals per transportar el difunt. Quan algú moria, les seves despulles eren traslladades per dos veïns de la part baixa del seu carrer i per dos veïns de la part alta –per sorteig– fins al cementiri. La situació, poc reglamentada, donava lloc a més d'una discussió per la negativa d'alguns a transportar els fèretres.

Un cop al cementiri, era el paleta triat per la família qui se n'encarregava d'obrir i tancar els nínxols.

La situació canvià als anys 30 quan en Narcís Bardají i Torrebadella va regalar un cotxe fúnebre al municipi. El vehicle, pròpiament com els dels films del Far West, era de color negre, anava tirat per un cavall i restà en funcionament fins els inicis dels seixanta, quan fou substituït pel vehicle a motor. El cavall era del veí que per ordre de l'Ajuntament havia de portar l'animal i conduir el cotxe fúnebre. El Consistori va conservar guardat el carro mortuori fins ben entrada la dècada dels noranta.

Sant Gaietà, recordat el 7 d'agost, era el patró dels enterramorts, bagulaires i altra

gent que intervenia en el trànsit de la mort, com ara vetlladores, vestidors i velles plo-raneres. També els que tenen oficis fune-raris resen el 26 de desembre a Sant Esteve.

El cubellenc que a l'any 1939 hi figura-va com a enterramorts era:

Josep Escardó i Mestres. Tenia cura del cementiri municipal de la nostra vila. Apareix en els expedients de *depuració de funcionaris* que el règim feixista va inco-ar als treballadors del nostre ajuntament l'any 1939.

MARGENER

El margener era la persona que feia mar-ges de paret seca als camins i terres de conreu. Alineant les llenques de pedra a ull, el margener feia murs i parets en els camps de la nostra vila.

El tarragoní Antoni Rovira i Virgili era un apassionat dels margeners. Considerava que els murs rústics de pedra seca eren l'"arqueologia dels camps", el producte i sen-yal inequívoc del persistent esforç de ge-neracions i que haurien de rebre el reconeixement de monuments històrics. Va dir que la individualitat de forma i cromatisme de les pedres dels marges i la sin-gularitat de cada un dels camps que tanquen o esglaonen porten a formar pai-satges agrícoles per la suma d'una munió de peces diverses que són l'oposició a la terra ampla i seguida, que considerava mo-nòtona i buida de caràcter. En canvi, l'he-terogeneïtat i la personalitat de cada tros de terra eren per a ell la plasmació i l'em-blema de la seva societat, dinàmica, rica i complexa, sempre contrària a l'uniformisme empobridor i tirànic.

Malgrat no figurar inscrits en el llibre de matrícules de l'Ajuntament, els margeners

que es recorden a la nostra vila foren:

Pau Borrell i Palou. Pare de Josep Borrell, qui seria campaner de Cubelles, en Pau Borrell, qui era més conegut com *Pau Guixo*, feia marges als camins i trosos del nostre poble. Durant la República seria regidor a l'Ajuntament

Pere Socias i Creus. Conegut com el de *Cal Màrtir*, en Pere Socias, qui també es dedicà a l'ofici de barber, fou un dels cubellencs que exerciren de margener.

Josep Amorós i Palau. El germà del comerciant de sabates Pere Amorós també es guanyà la vida donant forma a les pedres.

EMPLEAT DEL FERROCARRIL

El ferrocarril arribà a Cubelles l'any 1883. Dos anys abans, mercès a l'impuls de l'insigne patrici vilanoví Francesc Gumà i Ferran, havia estat inaugurada la línia entre Barcelona i Vilanova. L'estació de tren de Cubelles, datada del mateix 1883, consta de dues plantes. D'una banda, la planta baixa on es troben els despatxos, guixetes i sales d'espera. De l'altra, la primera planta on ja des de l'inici residien les famílies del cap d'es-

Imatge dels ferroviaris a l'estació de Vilanova l'any 1924. El primer per l'esquerra, de la filera del mig, és en Joaquim Pineda.

tació i del factor –empleat que dóna les sortides dels trens i en controla el pas.

Així doncs, Cubelles va veure des de la posada en marxa del ferrocarril el pas d'un gran nombre de *carrilaires*, nom amb que eren coneguts els empleats del tren. Les diferents especialitats dels treballadors del ferrocarril eren: cap d'estació, guardabarrera, maquinista, fogoner, factor de circulació, "via-obra" i cap de tren. Molts dels ferroviaris que van venir fins Cubelles es van casar amb mosses de la nostra vila. N'hem arribat a comptar fins a vuit matrimonis de treballadors que no havien nascut a Cubelles amb dones del poble.

Alguns dels treballadors que hem pogut recuperar són Joaquim Pineda –pare d'un dels autors del present estudi-, Domènec Porrà, Cristòfol Martí, Francisco Rivero, Joan Domènech i Ferrer, Rafel Ibàñez, Manuel Villagrassa, Joan Montaner i Ballester, Joan Arosco, Francesc Fontanals, Francisco Montoyo, Ramon Ferrer i Ràfols, Joan Papiol i Fontanals, Agustí Rillo, Josep Forcada, Emilio Pérez Buron, Josep Marcillas, Josep Montaner o Joan Font.

En un ofici típicament masculí ens mereix un esment destacat la feina de la Maria Fontanals i Granell, qui va ser guardabarrera en el pas a nivell que antigament hi havia a l'alçada de la Mota de Sant Pere. La Maria casà amb en Pau Coll i Duch, i ambdós foren coneguts com els de *Cal Pau Llarg*.

MOSSO D'ESQUADRA

La Policia Nacional de Catalunya, fundada als inicis del segle XVIII, va tenir certa presència a la nostra comarca durant els primers trenta anys del segle XX. Des del 1877

tenien els Mossos assignades tasques de policia rural i d'auxiliars policials, mes durant la República esdevingueren el cos de guàrdia especial de la Generalitat. A Cubelles se n'havia reclamat diverses vegades la seva presència, però no va ser fins els anys 30 en què hi arribà un destacament, potser de dos policies. No van disposar d'una caserna i vivien en cases particulars. Abillats amb la casaca blava, la gorra de plat i les espadenyas de pagès, els mossos van patricular els carrers i rodalies del nostre poble com la primera policia que s'instal·lava al municipi. Els que hem pogut documentar són:

Onofre Alegret i Domènech. El més recordat dels mossos d'esquadra de Cubelles, l'11 de novembre de 1934 batejava el seu fill Jaume Alegret i Morgades. L'Onofre Alegret, qui seria el caporal del destacament de Cubelles, era natural de La Llacuna, comarca de l'Anoia, població on neix el nostre riu Foix. Avui encara alguns rememoren la seva intervenció en la persecució de dos atracadors que havien assaltat el Banc de Valls i arribaren a l'estació de tren de Cubelles. Avisada la Guàrdia Civil, una vintena dels militars espanyols s'apostaren a tot el llarg de la via del cantó de mar i tirotejaren els lavabos, on creien s'havien amagat els pispes. El setge s'allargava i n'Onofre Alegret decidí d'entrar als lavabos pistola en mà jugant-se la pell. Trobà dins un dels lladres mort. L'altre havia fugit, tot abandonant part del botí entre les branques de la palmera de l'Estació.

Jaume Colom i Arbonés. Nascut a Barcelona, en Jaume Colom va batejar el seu fill Josep Colom i Campoy el 23 de setembre de 1934, tot declarant l'ofici de mosso d'esquadra.

La memòria popular ens ha recordat el cognom Benet, com un altre mosso que prestà el seu servei a Cubelles.

GUARDES PARTICULARS JURATS

Malgrat el destacament de carabiners i de mossos d'esquadra, l'Ajuntament de la nostra vila nomenava un guarda particular jurat encarregat de la custòdia de les finques de Cubelles i dels seus voltants. Segons el reglament de 8 de novembre de 1849, revisat el 9 d'agost de 1876, els ajuntaments podien nomenar guardes rurals armats per a la vigilància de les terres dels diferents municipis.

Els guardes cubellencs, armats amb rifles, vigilaven la totalitat del terme municipal i, a més a més, alguns trossos de terra que alguns veïns de Cubelles tenien pels termes de Vilanova o Cunit, i eren tots aquests veïns els que pagaven a través de l'Ajuntament el sou del guarda. En el decret d'alcaldia que anunciava la plaça l'any 1896 es deia que es creava "a fi i efecte que, en la unió amb el sereno, poguessin perseguir els lladres de gallines".

Partida de cartes al Cafè de Baix. Els que hi juguen són Antoni Armengol i Travé (cafeter), Juanito Fontanals, Joan Arnau i Rubert (mestre d'escola) i Isidre Montaner i Ballester (carnisser). Drets hi ha Pere Soler i Josep Mercader i Granell (guarda particular jurat). Darrera, assegut amb gorra, Joan Fontanals i Navarro (sereno).

Els cubellencs que van fer de guardes particulars jurats van ser:

Joan Fontanals i Navarro (1896-1927). Conegut com el *Pastereta*, va exercir de guarda particular entre els anys 1896 i 1927, abans de passar a fer de sereno, ofici que de ben segur inicià per haver arribat ja a una avançada edat. Dos anys abans d'iniciar l'ofici de guarda, en Joan Fontanals feia de pagès. El 20 d'octubre de 1896, com ja hem dit, se li atorgà la plaça. Només ell s'havia presentat a la convocatòria municipal per al càrrec de guarda rural.

Joan Bertran i Graells (1927). Veí de Canyelles, va ostentar el càrrec tan sols per uns mesos durant l'any 1927.

Josep Mercadé i Granell (1927-1928). Veí de Cubelles, va detenir el càrrec de guarda des del set de març de 1927 i fins l'any següent. Josep Mercader, president del Cercle Cubellenc entre 1921 i 1922, era descrit en la fitxa municipal de nomenament com *natural de Cubelles, veí de Cubelles, d'edat trenta-sis anys, estatura 1'85 m., cabell negre, ulls negres, cara rodona, nas regular, barba poblada i color sa*. Tenia sota la seva custòdia armada totes les finques i fruits del terme de Cubelles; així com les terres que n'Eduard i en Norbert Segura, n'Isidre Montaner, en Salvador Güell, en Joan Borrell, en Joan i en Ramon Arnan, en Josep Gavaldà i Romeu i en Lluís Cantarell posseïen a Vilanova; i les terres que en Narcís Bardagí i Torradella tenia en propietat a l'heretat de Puig de Tiula del terme de Cunit.

Mateu Soler i Ventosa (1928). Exercí només durant uns mesos de l'any 1928.

Antoni Llop i Soler (1928-més enllà de 1940). Nomenat l'any 1928, exercí l'o-

fici durant catorze anys, concretament fins el 1943. Va ser substituït per en Jaume Albet i Viñas durant un període de 1931, i el succeí en Melcior Catllà i Mercadé el 1943.

CARABINER

Els militars espanyols han estat presents a Cubelles des de fa una pila d'anys. Durant el període analitzat, a la nostra vila va haver-hi un destacament del Cos de Carabiners de l'exèrcit espanyol, com ho confirma la *Geografia General de Catalunya* de començaments del segle XX quan diu que Cubelles té "*llums de petroli, destacament de carabiners i carruatges per anar a Vilanova*". Institució militar fundada l'any 1829, els carabiners es dedicaven a la vigilància de fronteres i costes en la lluita contra el contraban i el frau. La seva fidelitat a la República durant la Guerra del 36 va comportar la dissolució del cos l'any 1940. A partir d'aleshores, llurs competències passaren a la Guàrdia Civil i el destacament cubellenc restà en mans de la Benemèrita.

La caserna dels carabiners es trobava ubicada al carrer Joan Pedro i Roig. Així ho confirma el llibre de batejos de la Parròquia, car la majoria dels fills dels carabiners naixien en l'esmentat carrer. Com ja hem comentat, la desaparició d'aquest cos feu que després de la guerra l'immoble passés a mans de la Guàrdia Civil.

En la nostra vila es dedicaren a la vigilància de la platja per combatre el contraban, tan habitual en el període analitzat. Malgrat ser un cos militar, mai no patul·laren pel nucli urbà, deixant aquesta tasca per a la Guàrdia Civil –amb caserna a Vilanova– i per als Mossos d'Esquadra.

Alguns dels carabiners que van ésser destinats a la vigilància de les platges de la

nostra vila foren Celio Montesinos (1890), Pedro Peyrón (1890), José González (1891), José Caveró Garcés (1891), Juan Bautista Bort (1893), Antonio Guerrero (1894), Manuel Montero (1895), Àngel Esteve (1895), Ramon Vallès (1896), José Huerto (1897), Jerónimo Montero (1897), Rufino Martínez (1898), Julián Candenes (1898), Jesús Gómez (1911), Rufino Constanzo (1917), José Azuaga (1920), Silvestre Lanás (1922), José Hidalgo (1922), José Iguacel (1922), Andrés Parra (1922), Bartolomé Morcillo (1929), Manuel Rubio (1930), Justo Luivira (1931) o Manuel Clavijo (1934).

ALTRES OCUPACIONS

El detall que hem fet de les professions i oficis de Cubelles no ha pogut, lògicament per motius d'espai, incloure totes les ocupacions que tenien els cubellencs d'antany. Algunes les volem, emperò, esmentar encara amb una lleugera pinzellada.

La principal ocupació laboral dels cubellencs entre 1890 i 1940 va ser la pagesia. Es pot calcular que més del noranta per cent de la nostra població ocupada estava dedicada al conreu de la terra. Amb una agricultura basada en la vinya i el cereal, la feina de pagès era molt sacrificada, amb una propietat de la terra molt dividida –malgrat l'existència de grans terratinents– i amb una rendibilitat molt reduïda i migrada que amb prou feines generava excedents. L'estudi de la pagesia cubellenca, però, ja ha estat abastament i profunda tractat en altres treballs d'investigació local.

De la mateixa manera, estava molt estesa la figura del jornalier i del bracer. Sigui per treballar en el camp, per fer obres d'arranjament de camins per a l'Ajuntament o per treballar en la construcció del pantà del

riu Foix i dels seus canals de rec, molts cubellencs vivien de la contractació diària i precària que propietaris agraris i empreses de la construcció podien necessitar. Molts cubellencs s'hi van dedicar en èpoques de necessitat o de joventut. Aquest tipus de feina va atraure una onada d'immigració molt important cap a la nostra vila procedent del sud peninsular durant els anys 20, en el que seria el preludi dels forts moviments migratoris dels anys 60 del segle XX i primers anys del segle XXI.

També hi havia el qui es dedicava a l'estudi. La taxa de població que cursava ensenyament superior i universitari era baixíssima en l'època analitzada. L'any 1918, els estudiants universitaris representaven el 0,1% de la població de l'estat. És per tot això que pren especial relleu el fet que a Cubelles hi haguessin estudiants universitaris. El que s'ha pogut documentar és:

Francesc Estapé i Pañella. Nascut el 1883, l'any 1902 declarava l'ofici d'estudiant en la relació de mossos de la lleva del servei militar. Els seus estudis de Medicina van tenir un èxit notable, i l'il·lustre cubellenc arribà a ser director del Servei de Medicina de l'Hospital de Sant Pau de la capital del nostre país.

Un altre ofici singular era el de paraigüer. Aquest arreglava els paraigües deteriorats, els canviava les baretes trencades, apedaçava la tela o arreglava els mànecs. A Cubelles se'n va conèixer:

Joan Camps i Torres. Nascut al barri d'Hostafrancs de la capital, el 7 de juny de 1923 va fer de testimoni en un casament anunciant el seu ofici de paraigüer. Sembla que amb l'arribada de la guerra hagué d'abandonar la professió o deixar-la en un segon pla, segons consta el dia del seu tercer casament el 19 de maig de 1939, on amb seixanta anys

va prendre per esposa na Maria Polo declarant l'ofici de jornaler.

D'altra banda, el llibre de matrícula de l'Ajuntament esmenta una activitat entre els anys 1930 i 1933 que no ha pogut ser identificada per les fonts orals consultades. De tota manera, a Cubelles va haver-hi qui es dedicà als *espectacles públics*, i va ser:

Josep Arnan i Solé. Entre els anys 1930 i 1933, el carrer Àngel Guimerà va tenir espectacles públics, una activitat que no hem pogut identificar.

També els animals de tir, usats en els camps de conreu cubellencs, necessitaven d'ésser esquilats per higiene i per evitar que suessin. S'esquilaven cavalls, ases, matxos, mules, bous, i de tant en tant algun gos. Normalment no era un ofici de dedicació exclusiva i a Cubelles arribaven professionals de Vilanova i del Vendrell.

Els nostres carrers de finals del XIX i primera meitat del XX no estaven asfaltats. Donat que els animals de càrrega eren habituals als nostre poble, els carrers anaven plens de llurs defecacions. De recollir-les a cabassos i fer-ne carretades se n'ocupaven els aplegafems. Normalment eren pagesos i gent molt necessitada que aprofitaven les hores lliures per recollir el flairós excrement i vendre'l a jardineros, hortolans i planteraires. A Cubelles n'hi va haver, segons les fonts orals, de segur a la dècada dels 30.

Els telèfons no eren tan habituals com avui en dia. La nostra vila disposava en el període analitzat d'una centraleta situada a la part alta del carrer de l'Església, en un negoci de telèfon gestionat per la família Roca i Nogués. Més concretament, una de les persones encarregades de la centraleta va ser na **Conxita Roca**. Per aquelles dates, quan arribava una trucada la res-

ponsable del telèfon prenia nota del missatge i el portava al domicili de l'interessat. Posteriorment, la centraleta de telèfons es traslladà al carrer Major.

Pel que fa a l'ocupació pròpiament femenina, només hem destacat l'ofici de cosidora i modista. Però tal com als nostres dies, moltes noies es dedicaren a Cubelles al servei domèstic, un dels sectors d'ocupació femenina més importants. El fet de que es fessin feines reservades tradicionalment a les dones i els baixos salaris les feien poc atractives als homes. Servir oferia menjar i sojorn amb sous migrats però sovint necessaris en una economia tan escassa com la cubellenca d'aquest mig segle. A casa nostra moltes noies feien de *minyona* en les cases més adinerades del poble.

Hi ha moltes altres dedicacions que per diferents motius no hem volgut incloure en la relació d'oficis. És el cas de l'alcalde i el mossèn. El primer en aquelles dates rebia una retribució que no permetia viure del càrrec. El segon no pot ser considerat un treballador *strictu sensu* car, malgrat rebre un salari mensual, tenia com a objectiu servir a la comunitat cristiana i difondre l'Evangeli.

Per últim, a la nostra vila, com arreu on l'economia de mercat mana i comanda, sempre hi ha hagut els que no han tingut una professió específica tret de viure de rendes, és a dir, el que els italians anomenen *il dolce far niente*. Alguns d'ells van ser:

Antoni Farré i Sicart. L'any 1908 es declarava propietari i rendista en el llibre de matrimonis.

Pere Escardó i Pedro. En el llibre de matrimonis de 1917, en Pere Escardó i Pedro hi figura com a rendista. En el seu haver com a Cubellenc hi ha el pa-

gament de la construcció del local de l'Aliança.

Narcís Bardají i Torredadella. El qui fou alcalde de Cubelles i cap electoral de la coalició conservadora, constava com a "propietari" el 23 d'agost de 1929, a l'edat de quaranta-vuit anys, quan es casà amb na Mercè Ferrer i Artigas. El polític i hisendat cubellenc va ser assassinat per incontrolats l'any 1936 quan esclatà la guerra.

Ja per acabar, Cubelles tenia també gent que com a font d'ingressos tenia la mendicitat. Acostumava a ser gent gran sense recursos, com el cas d'un cubellenc, a qui respectarem el ,merescut descans, que morí el 3 de març de 1924 als setanta-cinc anys d'edat d'un col·lapse cardíac. Al llibre de defuncions, en l'espai dedicat a la professió del finat, el mossèn va escriure: "*pobre mendicant*".

Epíleg

El polític i escriptor tarragoní Antoni Rovira i Virgili va escriure un cop: "*Pocs pobles senten i comprenen com el nostre tot allò que hi ha de lloable i de fort en la mestràlia. Els catalans podem tenir l'obra ben feta com un ideal de raça. Un bon treballador de les mans, un bon fuster, un bon manyà, un bon pintor, un bon paleta, un bon impressor, poden posar-se en els rengles de la dignitat humana al costat dels mercaders, dels advocats, dels enginyers, dels metges i dels fabricants*".

Aquest ha volgut ser un repàs a aquesta *dignitat humana* descrita per Rovira i Virgili. La dignitat humana de Cubelles durant mig segle.

NOTA: Algunes de les fotos són lleugerament posteriors a la data de 1940. Això no obstant han estat incloses pel seu elevat interès documental i per la seva indubtable vàlua històrica.

Bibliografia

BROTONS, X.; PINEDA, A.; VIDAL, J. *Els carrers de Cubelles*, Ajuntament de Cubelles i Consell Comarcal del Garraf, 1994.
 PONS i GUILLAMON, X. *Els anys del dr. Remigi Juncà. Cubelles (1926-1936)*, Ajuntament de Cubelles, 1997.
 PINEDA, A.; VIDAL, J. *Història Gràfica de Cubelles (1900-1970)*, Ajuntament de Cubelles, 1995.
 GARCIA, L.; PINEDA, A. *Motius i sobrenoms de Cubelles*, Grup d'Estudis Cubellencs "Amics del Castell", 2004.
 MARTÍ i VILÀ, C. *Els oficis a Sant Boi cent anys enrera*, Ajuntament de Sant Boi de Llobregat, 1986.

ROIG i VILA, R.; ROIG i VILA, M. *Els oficis tradicionals de les valls de Guadalest i de l'Algar*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997.

VIDAL, J. *El Cercol Cubellenc (1890-1939)*, resum per al programa de la Festa Major de 2004, Ajuntament de Cubelles, 2004.

PINEDA, A. *Jutges de Pau: una història de servei*, Anuari 2002 del Grup d'Estudis Cubellencs "Amics del Castell", 2002.

CAPDET, F. *El riu Foix i el seu pantà*, Anuari 2003 del Grup d'Estudis Cubellencs "Amics del Castell", 2003.

AMADES, J. *Arts i oficis*. La Neotipia, Barcelona, 1935.

AMADES, J. *Costumari català*. Salvat Editores, SA. Barcelona, 1984.

TOSCAS, E.; AYALA, F. *Entre profesionales y burócratas. Los secretarios municipales en la España del siglo XIX*. Scripta Nova, Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales, Universidad de Barcelona, vol. VI, nº 119 (92), 2002.

Enciclopèdia Salvat Català. Salvat Editores, SA. Barcelona, 1999.

Arxius consultats: Arxiu Parroquial, Arxiu Municipal, Arxiu del Registre Civil.

Agraïments:

Volem agrair molt especialment les aportacions de tots aquells que amb llurs records han aportat llum a aquest treball per deixar escrita per sempre una part de la història cubellenc. Ells són: Lluís Aviñó i Socias (pagès i missatger), Pepeta Planas i Marcillas (mestressa de casa), Maria Urpí i Aviñó i Maria Josepa Vidal i Rovirosa (modistes), Soledat Montaner i Vidal (filla de carnisser), Rosario Cibiach i Pedro (filla de flequers), Rosa Guasch i Adrià (filla d'espardenyer), Núria Aviñó i Calaf (filla de comerciant de vins i grans), Adela Miquel i Robert (filla de ferrer), Maria Pedro Aviñó (filla de fuster), Maria Castellví i Alba (filla de pagès), Josep Fontanals i Montaner (fill de pastor), Ernest Fontanals i Pons (fill de comerciant), Carles Bertran i Socias (nét de barber) i Joan Vidal i Urpí (nét de comerciant de vins).